

17 APR. 2015

Aanvraag**Projectvergunning Dierproeven***Administratieve gegevens*

- U bent van plan om één of meerdere dierproeven uit te voeren.
- Met dit formulier vraagt u een vergunning aan voor het project dat u wilt uitvoeren. Of u geeft aan wat u in het vergunde project wilt wijzigen.
- Meer informatie over de voorwaarden vindt u op de website www.zbo-ccd.nl of in de toelichting op de website.
- Of bel met 0900-2800028 (10 ct/min).

1 Gegevens aanvrager

1.1	Heeft u een deelnemernummer van de NVWA? <i>Neem voor meer informatie over het verkrijgen van een deelnemernummer contact op met de NVWA.</i>	☒ Ja > Vul uw deelnemernummer in 40100 ☐ Nee > U kunt geen aanvraag doen															
1.2	Vul de gegevens in van de instellingsvergunninghouder die de projectvergunning aanvraagt.	<table><tr><td>Naam instelling of organisatie</td><td>Stichting DLO</td></tr><tr><td>Naam van de portefeuillehouder of diens gemachtigde</td><td></td></tr><tr><td>KvK-nummer</td><td>9 0 9 8 1 0 4</td></tr></table>	Naam instelling of organisatie	Stichting DLO	Naam van de portefeuillehouder of diens gemachtigde		KvK-nummer	9 0 9 8 1 0 4									
Naam instelling of organisatie	Stichting DLO																
Naam van de portefeuillehouder of diens gemachtigde																	
KvK-nummer	9 0 9 8 1 0 4																
1.3	Vul de gegevens van het postadres in. <i>Alle correspondentie van de CCD gaat naar de portefeuillehouder of diens gemachtigde en de verantwoordelijke onderzoeker.</i>	<table><tr><td>Straat en huisnummer</td><td>Akkermaalsbos</td><td>12</td></tr><tr><td>Postbus</td><td>59</td><td></td></tr><tr><td>Postcode en plaats</td><td>6700AW</td><td>Wageningen</td></tr><tr><td>IBAN</td><td>NL10RABO0397066465</td><td></td></tr><tr><td>Tenaamstelling van het rekeningnummer</td><td>Wageningen UR</td><td></td></tr></table>	Straat en huisnummer	Akkermaalsbos	12	Postbus	59		Postcode en plaats	6700AW	Wageningen	IBAN	NL10RABO0397066465		Tenaamstelling van het rekeningnummer	Wageningen UR	
Straat en huisnummer	Akkermaalsbos	12															
Postbus	59																
Postcode en plaats	6700AW	Wageningen															
IBAN	NL10RABO0397066465																
Tenaamstelling van het rekeningnummer	Wageningen UR																
1.4	Vul de gegevens in van de verantwoordelijke onderzoeker.	<table><tr><td>(Titel) Naam en voorletters</td><td></td><td>☒ Dhr. ☐ Mw.</td></tr><tr><td>Functie</td><td>Onderzoeker</td><td></td></tr><tr><td>Afdeling</td><td></td><td></td></tr><tr><td>Telefoonnummer</td><td></td><td></td></tr><tr><td>E-mailadres</td><td>@wur.nl</td><td></td></tr></table>	(Titel) Naam en voorletters		☒ Dhr. ☐ Mw.	Functie	Onderzoeker		Afdeling			Telefoonnummer			E-mailadres	@wur.nl	
(Titel) Naam en voorletters		☒ Dhr. ☐ Mw.															
Functie	Onderzoeker																
Afdeling																	
Telefoonnummer																	
E-mailadres	@wur.nl																
1.5	(Optioneel) Vul hier de gegevens in van de plaatsvervangende verantwoordelijke onderzoeker.	<table><tr><td>(Titel) Naam en voorletters</td><td></td><td>☐ Dhr. ☐ Mw.</td></tr><tr><td>Functie</td><td>Onderzoeker</td><td></td></tr><tr><td>Afdeling</td><td></td><td></td></tr><tr><td>Telefoonnummer</td><td></td><td></td></tr><tr><td>E-mailadres</td><td></td><td></td></tr></table>	(Titel) Naam en voorletters		☐ Dhr. ☐ Mw.	Functie	Onderzoeker		Afdeling			Telefoonnummer			E-mailadres		
(Titel) Naam en voorletters		☐ Dhr. ☐ Mw.															
Functie	Onderzoeker																
Afdeling																	
Telefoonnummer																	
E-mailadres																	

- 1.6 (Optioneel) Vul hier de gegevens in van de persoon die er verantwoordelijk voor is dat de uitvoering van het project in overeenstemming is met de projectvergunning.
(Titel) Naam en voorletters	☒ Dhr. ☐ Mw.
Functie	
Afdeling	
Telefoonnummer	
E-mailadres	
- 1.7 Is er voor deze projectaanvraag een gemachtigde?
- ☐ Ja > Stuur dan het ingevulde formulier *Melding Machtiging* mee met deze aanvraag
- ☒ Nee

2 Over uw aanvraag

- 2.1 Wat voor aanvraag doet u?
- ☒ Nieuwe aanvraag > Ga verder met vraag 3
- ☐ Wijziging op (verleende) vergunning die negatieve gevolgen kan hebben voor het dierenwelzijn
- Vul uw vergunde projectnummer in en ga verder met vraag 2.2
- ☐ Melding op (verleende) vergunning die geen negatieve gevolgen kan hebben voor het dierenwelzijn
- Vul uw vergunde projectnummer in en ga verder met vraag 2.3
- 2.2 Is dit een *wijziging* voor een project of dierproef waar al een vergunning voor verleend is?
- ☐ Ja > Beantwoord dan in het projectplan en de niet-technische samenvatting alleen de vragen waarop de wijziging betrekking heeft en onderteken het aanvraagformulier
- ☐ Nee > Ga verder met vraag 3
- 2.3 Is dit een *melding* voor een project of dierproef waar al een vergunning voor is verleend?
- ☐ Nee > Ga verder met vraag 3
- ☐ Ja > Geef hier onder een toelichting en ga verder met vraag 6

3 Over uw project

- 3.1 Wat is de geplande start- en einddatum van het project?
Startdatum	2 5 _ 0 5 _ 2 0 1 5
Einddatum	2 5 _ 0 5 _ 2 0 2 0
- 3.2 Wat is de titel van het project?
- Monitoring natuurcompensatie Voordelta - GPS-logger onderzoek aan grote sterns
- 3.3 Wat is de titel van de niet-technische samenvatting?
- Habitatgebruik van grote sterns in beeld gebracht met GPS loggers
- 3.4 Wat is de naam van de Dierexperimentencommissie (DEC) aan wie de instellingsvergunninghouder doorgaans haar projecten ter toetsing voorlegt?
Naam DEC	DEC KNAW
Postadres	
E-mailadres	

4 Betaalgegevens

- 4.1 Om welk type aanvraag gaat het?
- ☒ Nieuwe aanvraag Projectvergunning € 741,00 Lege
- ☐ Wijziging € Lege
- 4.2 Op welke wijze wilt u dit bedrag aan de CCD voldoen.
- ☐ Via een eenmalige incasso
- ☒ Na ontvangst van de factuur
- Bij een eenmalige incasso geeft u toestemming aan de CCD om eenmalig het bij 4.1 genoemde bedrag af te schrijven van het bij 1.2 opgegeven rekeningnummer.*

5 Checklist bijlagen

- 5.1 Welke bijlagen stuurt u mee?
- Verplicht
- ☐ Projectvoorstel
- ☒ Niet-technische samenvatting
- Overige bijlagen, indien van toepassing
- ☒ ~~Melding-Machtiging~~ WUR-bestelorder (t.b.v. factuur)
- ☐ bijlage beschrijving dierproeven

6 Ondertekening

- 6.1 Print het formulier uit, onderteken het en stuur het inclusief bijlagen via de beveiligde e-mailverbinding naar de CCD of per post naar:

Centrale Commissie
Dierproeven
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Ondertekening door de instellingsvergunninghouder of gemachtigde (zie 1.6). De ondergetekende verklaart:

- dat het projectvoorstel is afgestemd met de Instantie voor Dierenwelzijn.
- dat de personen die verantwoordelijk zijn voor de opzet van het project en de dierproef, de personen die de dieren verzorgen en/of doden en de personen die de dierproeven verrichten voldoen aan de wettelijke eisen gesteld aan deskundigheid en bekwaamheid.
- dat de dieren worden gehuisvest en verzorgd op een wijze die voldoet aan de eisen die zijn opgenomen in bijlage III van richtlijn 2010/63/EU, behalve in het voorkomende geval de in onderdeel F van de bijlage bij het bij de aanvraag gevoegde projectvoorstel gemotiveerde uitzonderingen.
- dat door het ondertekenen van dit formulier de verplichting wordt aangegaan de leges te betalen voor de behandeling van de aanvraag.
- dat het formulier volledig en naar waarheid is ingevuld.

Naam	[Redacted]
Functie	gemandateerd vergunninghouder
Plaats	Wageningen
Datum	16 - 04 - 2015
Handtekening	[Redacted]

Format Projectvoorstel dierproeven

- Dit format gebruikt u om uw projectvoorstel van de dierproeven te schrijven
- Bij dit format hoort de bijlage Beschrijving dierproeven. Per type dierproef moet u deze bijlage toevoegen.
- Meer informatie over het projectvoorstel vindt u op de website www.zbo-ccd.nl.
- Of neem telefonisch contact op. (0900-2800028).

1 Algemene gegevens

- 1.1 Vul uw deelnemernummer van de NVWA in.
- 1.2 Vul de naam van de instelling of organisatie in.
- 1.3 Vul de titel van het project in.

2 Categorie van het project

- 2.1 In welke categorie valt het project.
- U kunt meerdere mogelijkheden kiezen.*
- ☐ Fundamenteel onderzoek
- ☐ Translationeel of toegepast onderzoek
- ☐ Wettelijk vereist onderzoek of routinematige productie
- ☐ Onderzoek ter bescherming van het milieu in het belang van de gezondheid of het welzijn van mens of dier
- ☒ Onderzoek gericht op het behoud van de diersoort
- ☐ Hoger onderwijs of opleiding
- ☐ Forensisch onderzoek
- ☐ Instandhouding van kolonies van genetisch gemodificeerde dieren, niet gebruikt in andere dierproeven

3 Algemene projectbeschrijving

3.1 Achtergrond

Licht het project toe. Beschrijf de aanleiding, de achtergrond en de context. Besteed aandacht aan de bij vraag 2 aangekruiste categorieën.

- Geef in geval van 'wettelijk vereiste dierproeven' aan welke wettelijke eisen (in relatie tot beoogd gebruik en markttoelating) van toepassing zijn.
- Geef in geval van 'routinematige productie' aan welk(e) product(en) het betreft en voor welke toepassing(en).
- Geef in geval van 'hoger onderwijs of opleiding' aan waarom in dit project, in relatie tot het opleidingsprogramma en eindtermen, is gekozen voor dierproeven.

Naar aanleiding van de aanleg van de Tweede Maasvlakte binnen de grenzen van Natura 2000-gebied Voordelta is door de overheid een pakket maatregelen geïmplementeerd om de negatieve effecten van de aanleg te compenseren. Vòòr de aanleg is beargumenteerd dat effecten, als gevolg van het verlies van geschikt foerageerhabitat, te verwachten zijn op onder andere grote sterns die in nabijgelegen Natura 2000-gebieden (Haringvliet, Grevelingen) aangewezen zijn als beschermde broedvogelsoort. De genomen maatregelen, een bodembeschermingsgebied waar zwarte boomkorvisserij wordt geweerd (en dus een versterking van de voedselsituatie voor grote sterns) en de instelling van rustgebieden (vergroting van mogelijkheden van sterns om te rusten tijdens foerageertochten), hebben tot doel om het verlies aan foerageergebied te compenseren middels een kwaliteitsverbetering van een deel van Natura 2000-gebied Voordelta. Het project 'Monitoring natuurcompensatie Voordelta', dat wordt uitgevoerd door een consortium van onder andere [REDACTED] en [REDACTED] in opdracht van [REDACTED], brengt de effectiviteit van de genomen compensatiemaatregelen in beeld.

Sinds 2009 wordt gedetailleerd monitoringsonderzoek gedaan in grote stern kolonies in het Haringvliet en de Grevelingen om informatie te verzamelen over het broedsucces, foerageergedrag, dieet en verspreiding op zee van deze soort in Natura 2000-gebied Voordelta. De aanleg van de Tweede Maasvlakte heeft in potentie effect op de kolonies van deze soort in het noordelijk Deltagebied en daarom is de soort de doelsoort in deze studie. De monitoring bestaat uit . overkoepelende jaarlijkse tellingen van de aantallen broedparen sterns in de verschillende kolonies. Daarnaast wordt in groot detail het broedsucces binnen twee kolonies gevolgd met behulp van een enclosure. Ook worden observaties gedaan van de voedselaanvoer binnen één van deze enclosures om een gedetailleerd beeld te krijgen van het dieet van kuikens. Verder wordt faeces onderzoek gedaan om het dieet te bepalen van adulten. Het laatste onderdeel van dit programma is het volgen van een steekproef van vogels uit en rond de enclosure om met GPS-loggers een beeld te kijken van het habitatgebruik offshore.

Op basis van deze monitoringsgegevens kunnen we een jaar-tot-jaar vergelijking van dieet en broedsucces van deze kolonies maken om daarmee een inschatting te kunnen doen van de effectiviteit van de compensatiemaatregelen. Eén van de opmerkelijke bevindingen uit dit onderzoek is dat we hebben aan kunnen tonen dat zandspiering als voedselbron van zeer groot belang is voor zowel kuikens als adulte grote sterns. Dit is in tegenstelling met het idee aan het begin van het onderzoek dat haring de belangrijkste voedselbron is. Aangezien de instelling van een bodembeschermingsgebied voornamelijk effect zou kunnen hebben op de hoeveelheid zandspiering is dit een belangrijke bevinding, die het effect van de maatregelen zou kunnen ondersteunen. Specifiek uit het GPS-logger onderdeel blijkt dat de grote sterns hun voedsel veel verder weg uit de kust zoeken dan oorspronkelijk gedacht. Ze blijken daarbij tot ver buiten het Natura 2000-gebied en bodembeschermingsgebied te komen. Dit zou een indicatie kunnen geven dat de genomen maatregelen weinig effecten zullen sorteren op deze soort. Verder geven de GPS-loggers ook de indicatie af dat adulte grote sterns binnen het bodembeschermingsgebied voedsel zoeken voor zichzelf maar voor de kuikens met grotere vissen van buiten het bodembeschermingsgebied komen, echter de steekproefgrootte van dergelijke tochten is nog te klein om tot een eenduidend antwoord te komen en hierdoor is het noodzakelijk om nog door te gaan met het onderzoek. En een belangrijk resultaat uit het GPSlogger onderzoek is dat we hebben aangetoond dat grote sterns inderdaad gebruik maken van offshore rustgebieden, echter het is nog

onduidelijk in hoeverre dit elk jaar optreedt en welk deel van het algehele tijdsbudget tijdens een foerageertocht dit rustgedrag beslaat. De kracht van effectieve monitoring is het opbouwen van een jarenlange reeks van gegevensverzameling en vooraf is gesteld dat dit onderzoek tien jaar zou beslaan, met een tussentijdse evaluatie na vijf jaar (in 2014).

Sinds 2012 vormt naast vliegtuigtellingen en kolonie-onderzoek, ook het volgen van individuele sterns met behulp van GPS-loggers een essentieel onderdeel van dit programma. Waar broedende vogels precies hun voedsel verzamelen is namelijk van cruciaal belang om de effecten van de compensatiemaatregelen te kunnen beoordelen. Directe waarnemingen van vogels op volle zee zijn hiervoor niet bruikbaar omdat hun afkomst niet te bepalen is, en ook geen zekerheid te krijgen is of dit daadwerkelijk een broedende vogel is. Daarnaast kunnen voorspellingen op grond van habitatkenmerken geen betrouwbare inschatting geven omdat dit deel van de Nederlandse kust zeer dynamisch is, evenals de proovissen waar de sterns naar op zoek zijn. Het individueel volgen van broedende vogels uit de kolonies is de enige mogelijkheid om dit vast te stellen.

In 2012, 2013 en 2014 zijn in totaal 25 sterns met een GPS-logger uitgerust. Deze vogels hebben veel informatie opgeleverd over de verspreiding op zee, echter nog altijd zijn een aantal dingen niet helemaal duidelijk. Om logistieke redenen zijn maar een beperkt aantal van deze vogels gevangen binnen de enclosures waar broedsucces gemeten wordt. Daardoor hebben we maar van een paar vogels aangevoerde prooidieren kunnen koppelen aan vangstlocaties uit het GPS-logger onderzoek. In de komende jaren wordt daar meer op ingezet. Met name het aantal tochten van vogels met oudere kuikens (één tot twee weken voor het uitvliegen) is gelimiteerd en daar ligt een belangrijke kennislacune. Daarnaast is de voedselsituatie voor de sterns van jaar tot jaar verschillend door de dynamische situatie in de Voordelta. Adequate monitoring vereist dat de observaties van broedsucces en dieet in de kolonies worden ondersteund door het verspreidingsonderzoek met behulp van GPS-loggers.

3.2 Doel

Beschrijf de algemene doelstelling en haalbaarheid van het project.

- In het geval het project gericht is op één of meer onderzoeksdoelen: op welke vra(a)g(en) dient dit project antwoord(en) te verschaffen?
- In geval het een ander dan een onderzoeksdoel betreft: in welke concrete behoefte voorziet dit project?

Het GPS-logger onderzoek als onderdeel van het grote onderzoeksprogramma (zie 3.1) dient inzicht te verschaffen in het habitatgebruik van grote sterns om belangrijke leefgebieden (voornamelijk foerageergebieden, maar ook rustplaatsen) in de Voordelta te bepalen en aan de hand daarvan het potentiële effect van de compensatiemaatregelen te bepalen. Als uit de monitoring blijkt dat sterns niet foerageren binnen het ingestelde bodembeschermingsgebied en ook geen gebruik maken van de ingestelde rustgebieden dan zijn dat directe indicaties van de effectiviteit van de maatregelen. Enerzijds brengt het onderzoek dus de effectiviteit van de compensatiemaatregelen in de Voordelta in beeld, anderzijds kunnen op basis van het onderzoek ook toekomstige beschermingskeuzes beter op de behoefte van de soort afgesteld worden. Hierbij moet met name worden gedacht aan de inrichting en het beheer van de broedgebieden en fluctuaties in aantallen in het algemeen.

Dataloggers worden veelvuldig gebruikt bij onderzoek aan vogels en indien bepaalde richtlijnen (Cacamise & Hedin 1985, Phillips et al. 2003, Vandenabeele et al. 2011a & b) in acht worden gehouden (bv. loggers niet zwaarder dan 3% van het lichaamsgewicht, aerodynamisch van vorm, comfortabele pasvorm, etc.) zonder ernstige neveneffecten toe te passen (samengevat in Barron et al. 2010). Uit onze eerdere onderzoeksjaren en uit onderzoek bij vergelijkbare sternsoorten is het mogelijk met kleine dataloggers de vliegbewegingen van sterns nauwkeurig in beeld gebracht worden. De loggers kunnen met een zeer frequente interval (eventueel enkele seconden) de precieze locatie van de vogel vastleggen, en daarnaast vlieghoogte of snelheid. Door metingen in meerdere jaren uit te voeren, kunnen we de jaarlijkse variatie in habitatgebruik (als mogelijke reactie op variërende voedselbeschikbaarheid of weersomstandigheden) ondervangen.

Barron, D. G., Brawn, J. D. & Weatherhead, P. J. 2010. Meta-analysis of transmitter effects on avian behaviour and ecology. *Methods in Ecology and Evolution* 1: 180–187.

Caccamise, D. F. & Hedin, R. S. 1985. An aerodynamic basis for selecting transmitter loads in birds. *Wilson Bulletin* 97: 306-318.

Phillips, R. A., Xavier, J. C. & Croxall, J. P. 2003 Effects of satellite transmitters on albatrosses and petrels. *Auk* 120: 1082-1090.

Vandenabeele, S. P., Shepard, E. L., Grogan, A. & Wilson, R. P. 2011a. When three per cent may not be three per cent; device-equipped seabirds experience variable flight constraints. *Marine Biology* 159: 1-14.

Vandenabeele, S. P., Wilson, R. P., Grogan, A. 2011b. Tags on seabirds: how seriously are instrument-induced behaviours considered? *Animal Welfare* 20: 559–571.

3.3 Belang

Beschrijf het wetenschappelijk en/of maatschappelijk belang van de hierboven beschreven doelstelling(en).

Nederland is internationaal van groot belang van de grote stern (*Thalassarche sandvicensis*) omdat een groot deel van de biogeografische populatie broedt in een beperkt aantal kolonies in het deltagebied en op de Waddeneilanden. De grote stern is een soort van Bijlage I artikel 4.1 van de Vogelrichtlijn van de Natuurbeschermingswet 1998, aangewezen in diverse Natura 2000-gebieden in het Nederlandse Deltagebied. De soort heeft een behoudoelstelling, wat wil zeggen dat de achteruitgang van de soort voorkomen moet worden. De soort kan op foerageergebieden op zee tot op grote afstand (45 km) van de kolonie foerageren, waardoor exacte foerageerlocaties moeilijk te bepalen zijn. Door de aanleg van de Tweede Maasvlakte heeft de grote stern een deel van het potentieel foerageergebied verloren. Dit project dient te beantwoorden of de genomen maatregelen voldoende compensatie bieden om de omvang van het vereiste foerageergebieden voor de soort te waarborgen.

Eerdere projecten met aalscholvers, roerdompen, purperreigers, boerenzwaluwen, kleine mantelmeeuwen, noordse en zwarte sterns hebben in internationaal opzicht belangrijke data opgeleverd over de keuzes de vogels maken tijdens hun broedperiode of trekroute. Deze resultaten helpen om goede overwegingen te maken over beschermingsmaatregelen op een lokale en internationale schaal. Zo konden op basis van onderzoek aan purperreigers concrete gebieden worden aangewezen in Nederland die belangrijk zijn als foerageergebied voor broedende vogels, en konden belangrijke overwinteringsgebieden in Afrika worden omlijnd die in de toekomst beter beschermd kunnen worden. Verder bleek uit ons onderzoek aan kleine mantelmeeuwen in hoeverre broedvogels in aanraking zouden kunnen komen met toekomstige wind turbine initiatieven op de Noordzee op basis waarvan inrichtingsbesluiten zijn genomen met betrekking tot de locaties van deze parken. Veel van dit onderzoek vormde een wetenschappelijke onderbouwing van beleids- en beheerskeuzes ten aanzien van deze soorten en vogels in het algemeen.

Specifiek het grote stern onderzoek heeft in eerdere jaren laten zien dat grote sterns in Nederland onderdeel zijn van een West-Europese metapopulatie (Fijn et al 2014, zie 3.4) met specifieke gevolgen voor beschermingskeuzes. Verder hebben we regelmatig adviezen gegeven aan terreinbeheerders hoe de sternkolonies in de Delta beter beheerd kunnen worden om ze te beschermen tegen overspoeling, predatie door ratten en vegetatiesuccessie.

3.4 Onderzoeksstrategie

3.4.1 Geef een overzicht van de algemene opzet van het project (strategie).

Vogels worden voorzien van kleine GPS-loggers die ongeveer een week de exacte locatie van de vogels nauwkeurig registreren en de gegevens automatisch doorsturen naar een ontvangsstation in de kolonie. Na een periode van ongeveer 2 maanden valt de logger en het harnas af. Het onderzoek loopt een aantal jaren door om de jaarlijkse variatie in habitatgebruik te ondervangen.

3.4.2 Geef een overzicht op hoofdlijnen van de verschillende onderdelen van het project en de daarbij gebruikte type(n) dierproef of dierproeven.

- Vogels worden met inlooppkooien op het nest of klappkooien in de kolonie gevangen. Deze technieken zijn de meest gangbare manier om sternachtigen in kolonies te vangen. Het vangen wordt uitgevoerd door bevoegde onderzoekers met een ringvergunning die is afgegeven door het Nederlands Vogeltrekstation.
- Aan de vogel worden biometrische metingen verricht (kopmaten, vleugellengte, gewicht, leeftijd en rui) en een metalen ring en kleurring aangebracht. Het ringen wordt uitgevoerd door bevoegde onderzoekers met een ringvergunning die is afgegeven door het [REDACTED].
- Er wordt op de vogel een GPS-logger aangebracht met behulp van een harnas gemaakt van flexibel elastisch draad. De toepassing van een flexibel harnas is al met succes bij meerdere soorten toegepast (Van der Winden et al. 2010, Gyimesi et al. 2011, Fijn et al. 2012, 2014, Van der Winden et al. 2014) en levert gedetailleerde informatie over de verspreiding van individuele dieren. Het aanbrengen van het harnas wordt uitgevoerd door bevoegde artikel 9 functionarissen.
- De vogel wordt losgelaten in de kolonie.
- Na ongeveer 2 maanden valt het harnas en de logger van de vogel.

Referenties:

- * Van der Winden J., Poot M.J.M. & van Horssen P.W. 2010. Large birds can migrate fast: the post-breeding flight of the Purple Heron *Ardea purpurea* to the Sahel. *Ardea* 98 (3) : 395 - 402.
- * Gyimesi, A., T.J. Boudewijn, M.J.M. Poot & R.-J. Buijs, 2011. Habitat use, feeding ecology and breeding success of Lesser black-backed gulls in Lake Volkerak. Rapport 10-234. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- * Fijn, R.C., Boudewijn, T.J., Poot, M.J.M. 2012. Long-term attachment of GPS loggers with tape on Great Cormorant *Phalacrocorax carbo sinensis* proved unsuitable from tests on a captive bird. *Seabird* 25: 54-60.
- * Fijn, R.C., Poot, M.J.M., van Rijn, S., van Eerden, M.R. & Boudewijn, T.J. 2014. Specialist behaviour of a generalist: a coastal breeding Great Cormorant *Phalacrocorax carbo* forages exclusively in inland waters. *Limosa* 87: 129-134. [In Dutch, English summary and figure captions]
- * Fijn, R.C., Wolf, P.A., Courtens, W., Verstraete, H., Stienen, E.W.M., Iliszko, L. & Poot, M.J.M. 2014. Post-breeding prospecting flights of adult Sandwich Terns *Thalasseus sandvicensis*. *Bird Study* 61: 566-571. doi: 10.1080/00063657.2014.950942
- * Van der Winden, J., Fijn, R.C., Van Horssen, P.W., Gerritsen-Davidse, D., Piersma, T. 2014. Idiosyncratic migrations of Black Terns (*Chlidonias niger*): Diversity in routes and stopovers. *Waterbirds* 37: 162-174. doi: 10.1675/063.037.0205.

3.4.3 Beschrijf en benoem de logische samenhang van deze verschillende onderdelen en de eventuele fasering in de uitvoering. Vermeld eventuele mijlpalen en keuzemomenten.

Alle bovenbeschreven onderdelen worden in 1 sessie uitgevoerd. Daarom komt in het project jaarlijks één keuzemoment aan het begin van het broedseizoen voor, namelijk of grote sterns in de Natura 2000-gebieden Haringvliet en Grevelingen broeden of niet.

3.4.4 Benoem de typen dierproeven. Vul per type dierproef een bijlage Beschrijving dierproeven in.

Volgnummer	Type dierproef
1	GPS-logger bevestiging met harnas op grote stern
2	
3	
5	
6	
7	
8	
9	
10	

Bijlage

Beschrijving dierproeven

- Deze bijlage voegt u bij uw projectvoorstel dierproeven.
- Per type dierproef moet u deze bijlage invullen en toevoegen.
- Meer informatie vindt u op de website www.zbo-ccd.nl.
- Of neem telefonisch contact op. (0900-2800028).

1 Algemene gegevens

1.1	Vul uw deelnemernummer van de NVWA in.	40100	
1.2	Vul de naam van de instelling of organisatie in.	Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO)	
1.3	Vul het volgnummer en het type dierproef in.	Volgnummer	Type dierproef
		1	GPS-logger bevestiging met harnas op grote stern

Gebruik de volgnummers van vraag 3.4.4 van het format Projectvoorstel.

2 Beschrijving dierproeven

A. Experimentele aanpak en primaire uitkomstparameters

Beschrijf de keuze van de experimentele aanpak en de primaire uitkomstparameters.

Om een gedetailleerd beeld te krijgen van het habitatgebruik van grote sterns in de Voordelta, wordt jaarlijks een klein aantal vogels (tien individuen) van ring, kleurring en een GPS-logger voorzien. De GPS-data van de loggers wordt op een vast interval (bijvoorbeeld 5 minuten) opgeslagen op het interne geheugen van de logger. Bij terugkomst in de kolonie worden deze gegevens op afstand uitgelezen door een ontvanger en hoeven de vogels dus niet meer gevangen te worden. De data bevat gedetailleerde gegevens over exacte locatie, hoogte of snelheid van de vogels. Door metingen in meerdere jaren uit te voeren, kunnen we de jaarlijkse variatie in habitatgebruik (als mogelijke reactie op variërende voedselbeschikbaarheid of weersomstandigheden) ondervangen. Op basis van deze metingen kunnen vragen over belangrijke foerageer- en rustgebieden van vogels met zekerheid beantwoord worden.

Beschrijf de beoogde behandeling van de dieren (inclusief de aard, de frequentie en de duur van de behandelingen waaraan de dieren worden blootgesteld) en onderbouw de gekozen aanpak.

Door in verschillende fases van het broedseizoen (kuikenfase tussen uitkomst van het ei en uitvliegen naar zee duurt ongeveer 5 weken) vogels te vangen, kunnen we eventuele veranderingen in het habitatgebruik vastleggen. Aan het begin van het seizoen (in het eifase) worden de vogels op hun nest met inlooptkooien gevangen. Dit is een van gaas gemaakte kooi die op het nest geplaatst wordt. De vogel loopt bij terugkeer naar het nest de kooi in via een fuik en kan daarna de ingang niet meer vinden. Later in het seizoen, wanneer de kuikens al geboren zijn, wordt gebruik gemaakt van klapkooien die op de grond in de kolonie liggen. Zo gauw een vogel hierin landt wordt het klapmechanisme geactiveerd waarna de vogel in de kooi wordt gevangen. Bij beide vangstmethoden lijdt de vogel geen pijn of komt vast te zitten in een net, maar wordt enkel beperkt in zijn bewegingsvrijheid. Na een beperkte periode (maximaal een minuut) wordt de gevangen vogel uit de kooi gehaald en begint het ringwerk. Vervolgens worden aan de vogel biometrische metingen verricht (kopmaten, vleugellengte, gewicht, leeftijd en rui) en een metalen ring en kleurring aangebracht. Het vangen en ringen wordt uitgevoerd door bevoegde en bekwame onderzoekers met een ringvergunning die is afgegeven door het Nederlands Vogeltrekstation.

Op tien vogels wordt een GPS-logger aangebracht met behulp van een harnas gemaakt van flexibel elastisch draad. Het aanbrengen van het harnas wordt uitgevoerd door een bevoegd artikel 9 functionaris. Het harnasmateriaal breekt onder invloed van zeewater en UV-licht langzaam af, waardoor het in de loop van het seizoen (na afloop van de meetperiode) afvalt en de vogel geen harnas en zender meer op de rug heeft. Tussen 2012 en 2014 hebben wij met deze methode 25 vogels succesvol van een GPS-loggers voorzien. Van de vogels gevangen in 2012 en 2013 ($n=17$) hebben wij in de daaropvolgende jaren 9 vogels weer teruggezien in de kolonie zonder harnas (53%). Dit is een hoog terugmeldpercentage voor een soort die in zeer dichte kolonies broedt en een nomadische leefwijze heeft en daardoor frequent van kolonie wisselt. Het terugmeldpercentage is ongeveer gelijk aan het terugmeldpercentage van gevangen vogels die niet met een logger zijn uitgerust. De langstbekende duur dat een logger op de rug van een vogel heeft gezeten is ongeveer twee maanden. Het aanbrengen van het harnas duurt tussen de 5 en 10 minuten alvorens de vogel weer in vrijheid wordt gesteld. Eén vangstsessie (waarin 2 tot 3 vogels worden gevangen) duurt maximaal een uur om de verstoring in de kolonie tot een minimum te beperken.

De GPS-data van de loggers wordt op een vast interval (bijvoorbeeld 5 minuten) opgeslagen op het interne geheugen van de logger. Bij terugkomst in de kolonie worden deze gegevens op afstand uitgelezen door een ontvanger en hoeven de vogels dus niet meer gevangen te worden. De data bevat gedetailleerde gegevens over exacte locatie, hoogte of snelheid van de vogels. Hiermee kunnen de vragen over het habitatgebruik van grote sterns in de Voordelta met zekerheid beantwoord worden.

Geef aan welke overwegingen en statistische methoden worden gebruikt om het aantal benodigde dieren tot een minimum te beperken.

In het onderzoek kiezen we ervoor om gedetailleerde data te verzamelen van een minimaal aantal vogels, in plaats van weinig data van veel vogels (zoals het geval is bij regulier ringonderzoek). Een minimale steekproefgrootte, om een algemeen beeld te krijgen van het habitatgebruik van een broedkolonie van honderden paren grote sterns (doorgaans tussen de 1500 en 4500 paren), is enkele tientallen vogels op basis van een steekproefgrootte bepaling die we hebben gedaan met de modellen van Soanes et al. 2013 en onze verzamelde data uit 2012, 2013 en 2014. Om eventuele jaarlijkse veranderingen in habitatgebruik te ondervangen, hebben we voor gekozen om jaarlijks een tiental vogels van GPS-loggers te voorzien. Gerekend met technisch uitval, verwachten we zodoende om van minimaal acht vogels data te kunnen verzamelen. Op basis van ervaring uit eerdere jaren en een steekproefgrootte bepaling conform de methodiek van Soanes et al. (2013) wordt verwacht dat door meerdere jaren het onderzoek uit te voeren dit aantal de variatie in de populatie kan ondervangen.

De tien loggers worden meestal in 3 vangsessies aangebracht tijdens een opgroeitijd van de kuikens die ongeveer 5 weken beslaat (tussen uitkomen van eieren en uitvliegen van de jongen). Er worden dus elke keer ongeveer 2 of 3 vogels tegelijkertijd gevolgd. Het vangen van grote sterns is dermate moeilijk dat vooraf niet precies is aan te geven hoeveel vogels er wanneer kunnen worden gevangen dus bovenstaande aantallen gelden als indicatie. De moeilijkheid van vangen heeft ook tot gevolg dat het praktisch zeer moeilijk uitvoerbaar is (zonder grote verstoringseffecten in de kolonie te veroorzaken) om meer vogels tegelijkertijd te vangen en uit te rusten, en mede daarom is ook gekozen om 10 vogels per jaar uit te rusten.

Referenties:

* Soanes, L. M., Arnould, J. P. Y., Dodd, S. G., Sumner, M. D., Green, J. A. (2013), How many seabirds do we need to track to define home-range area?. Journal of Applied Ecology, 50: 671–679. doi: 10.1111/1365-2664.12069

B. De dieren

Benoem de diersoorten, herkomst, geschatte aantallen en levenstadia. Onderbouw deze keuzes.

Voor het onderzoek worden jaarlijks 10 volwassen grote sterns (in totaal 50 vogels in vijf jaar tijd) gebruikt die in het broedkolonie van het Haringvliet (Scheelhoek of Slijkplaat) worden gevangen. Deze kolonies zijn doorgaans tussen de 1500 en 4500 paar groot. Alleen vogels met een lichaamsgewicht van 235 gram of meer worden gebruikt voor het onderzoek om het gewichtscriterium (logger niet meer dan 3% van het lichaamsgewicht) ruimschoots te doen laten gelden. Daarnaast moeten vogels een actieve broedvlek hebben omdat anders het exemplaar mogelijk een niet-broedend individu is terwijl wij uitsluitend foerageertochten van kuikenvoerende vogels willen meten. Verder wordt er gestreefd naar een evenredige verdeling van mannen en vrouwen, echter zelfs in de hand is definitief uitsluitsel slechts zelden te geven. Vogels die lichter zijn, in eerdere jaren een logger hebben gehad, in slechtere conditie (bijvoorbeeld afwijkende ruipatronen) of anderszins verwond zijn, worden niet uitgerust met een GPS-logger. Omdat de onderzoeksvraag het habitatgebruik van dieren uit de gekozen broedkolonie in de noordelijke Delta moet beantwoorden, is het gebruik van dieren uit gevangenschap niet mogelijk.

C. Hergebruik

Is er hergebruik van dieren?

☒ Nee, ga door met vraag D.

☐ Ja > Geef aan op basis van welke overwegingen hergebruik in dit geval acceptabel wordt geacht.

Is er in het voorgaande of in het geplande gebruik sprake van (of een risico van) ernstig ongerief?

☐ Nee

☐ Ja > Geef aan op basis van welke overwegingen hergebruik in dit geval acceptabel wordt geacht.

D. Vervanging, vermindering en verfijning

Laat zien hoe de toepassing van methoden voor vervanging, vermindering en verfijning zijn meegewogen bij het bepalen van de experimentele strategie, de keuze van de dieren en de opzet van de dierproef en welke keuzes daarbij zijn gemaakt.

Vervanging

Het onderzoek richt zich expliciet op het habitatgebruik van grote sterns om beschermingsmaatregelen beter op de behoefte van de dieren af te kunnen

stellen. Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden geven loggers de meest gedetailleerde data. Vogels zijn zeer mobiele organismen en hun habitatgebruik is locatie-specifiek, afhankelijk van de beschikbare foerageermogelijkheden in de buurt. Daarom zijn algemene voorspellingen over habitatgebruik zonder relevante veldwaarnemingen niet betrouwbaar genoeg als het gaat om het schatten van het aantal vogels dat van een bepaald gebied gebruik maakt. Tegelijkertijd is het van een afstand waarnemen en het volgen van vogels die van de open zee gebruik maken zeer moeilijk. Grote sterns kunnen tot op 45 km vanuit de broedkolonie op zee foerageren, wat vanuit een broedkolonie aan de kust gezien ongeveer op een oppervlakte van ruim 3.000 km² open zee neerkomt. Binnen deze oppervlakte kunnen de dieren overal op zee te vinden zijn. Bovendien is de herkomst van vogels die op volle zee worden aangetroffen niet te traceren, en zelfs is niet te bepalen of het daadwerkelijk broedvogels betreft of misschien niet-broedende adulten.

Met behulp van dataloggers wordt een gedetailleerd beeld verkregen van het habitatgebruik van grote sterns waarvan de herkomst juist wel bekend is, door gebruik te maken van enkele individuele dieren. Deze methode beperkt het gebruikte aantal dieren tot een minimum, maar levert een nauwkeuriger beeld op dan het gebruiken van reguliere vogelringen voor identificatie. De kans dat een vogel die individueel herkenbaar gemaakt is op volle zee binnen zo'n oppervlakte weer aangetroffen wordt is nihil. Het volgen van individuen vanuit de kolonie door middel van een boot kan een verstoring effect hebben op het natuurlijke gedrag en is door de hoge vliesnelheid en het ondiepe water te gevaarlijk voor onderzoekers en te onnauwkeurig. Op deze manier kan maar een beperkte hoeveelheid data verzameld worden, die mogelijk niet een representatief beeld schetst van het werkelijke habitatgebruik van de dieren.

Loggers kunnen ook aan de veren van vogels geplakt worden, maar vaak blijven deze loggers niet lang genoeg zitten (Fijn et al. 2011, Fijn et al. 2012). Om bij toepassing van deze techniek toch een gedetailleerd beeld over het hele broedseizoen te verkrijgen zouden veel meer vogels moeten worden uitgerust met loggers dan in vergelijking tot de harnasmethode.

Vermindering

Het gebruik van loggers beperkt het aantal benodigde dieren ten opzichte van reguliere ringmethodes. Op basis van ervaring uit voorgaande jaren, rekenen we met de data van acht individuen om een representatief beeld te krijgen van het habitatgebruik van grote sterns in de kolonie. Om voor technisch uitval van loggers te compenseren, willen we tien vogels van loggers voorzien. Bij het gebruik van minder vogels ontstaat het gevaar dat algemene conclusies over het habitatgebruik van vogels uit de kolonie niet te trekken zijn vanwege de grote onderlinge variatie tussen vogels.

Verfijning

De loggers zijn zeer licht, en worden slechts aan vogels aangebracht die voldoende op gewicht zijn. Het gewicht van de loggers mag niet meer zijn dan 3% van het lichaamsgewicht, maar wij houden een limiet van 2% aan voor sterns (235 gram voor een grote stern). Zodoende kunnen we er vanuit gaan dat de loggers een minimale belasting voor de vogels zijn, en de vogels een natuurlijk gedrag blijven vertonen.

Het harnas waarmee de loggers bevestigd zijn wordt ter plekke aangepast, precies passend voor de betreffende vogel in de hand. Daarmee kan voorkomen worden dat het harnas met de logger eraan los raakt, los gaat zitten, of juist te strak is en daardoor de bewegingsvrijheid van de vogel vermindert.

De data van de loggers worden op afstand uitgelezen. Hierdoor hoeven de vogels niet opnieuw gevangen te worden om de data te kunnen verzamelen.

Het harnas is van een materiaal dat bij aanraking met zeewater en onder invloed van zonlicht steeds verder aangetast wordt en op den duur vanzelf afvalt. Het harnas is zo ontworpen dat als het ergens losraakt, het hele harnas van de vogel afglijdt. Daardoor hoeven de dieren maar een keer gevangen en in hand gehouden te worden. Bij andere harnastechnieken zijn de harnassen van dusdanig duurzaam materiaal dat de vogels jarenlang met het apparaat blijven

rondvliegen, zelfs nadat de loggers niet meer werken en het onderzoek is afgelopen.

Referenties:

- * Fijn, R.C., Boudewijn, T.J., Poot, M.J.M. 2012. Long-term attachment of GPS loggers with tape on Great Cormorant *Phalacrocorax carbo sinensis* proved unsuitable from tests on a captive bird. *Seabird* 25: 54-60.
- * Fijn, R.C., Wolf, P.A., Courtens, W., Poot, M.J.M. & Stienen, E.W.M. 2011. Post-breeding dispersal, migration and wintering of Sandwich Terns *Thalasseus sandvicensis* from the southwestern part of the Netherlands. *Sula* 24: 121-135. [In Dutch, English summary and figure captions]

Geef aan welke maatregelen zijn genomen om de kans op pijn, lijden of angst bij de dieren en de kans op nadelige milieueffecten tot een minimum te beperken.

Het aanbrengen van de loggers gebeurt tijdens regulier ring- en onderzoekswerk in de kolonies. Hierbij is altijd het uitgangspunt om het bezoek aan de kolonie zo kort mogelijk te houden om verstoring te minimaliseren en bij het ringen de vogels zo kort mogelijk in de hand te hebben. Met de beheerders van de gebieden worden duidelijke afspraken gemaakt over de verstoringduur.

Het speciaal ontworpen harnas zorgt ervoor dat de vogels zo kort mogelijk met de logger blijven rondvliegen terwijl veel data verzameld kan worden.

Herhaling en duplicering

E. Herhaling

Geef aan hoe is nagegaan of deze dierproeven niet al eerder zijn uitgevoerd. Indien van toepassing geef aan waarom duplicatie noodzakelijk is.

Het onderzoek richt zich expliciet op het habitatgebruik van grote sterns vanuit de kolonies in de Natura 2000-gebieden Haringvliet en de Grevelingen. Sinds 2009 wordt hier gedetailleerd monitoringsonderzoek gedaan naar grote stern kolonies (o.a. Prins & van der Kolff 2014). Sinds 2012 vormt naast vliegtuigtellingen en kolonie-onderzoek, ook het volgen van individuele sterns met behulp van GPS-loggers een essentieel onderdeel van dit programma. Op deze manier is al belangrijke informatie over het foerageergedrag, dieet en verspreiding op zee van deze soort in Natura 2000-gebied Voordelta verzameld (o.a. Prins & van der Kolff 2014). Om een redelijke steekproefgrootte van de kolonies te bereiken (doorgaans tussen 1500 en 4500 paren) en tegelijkertijd de jaarlijkse veranderingen in habitatgebruik te ondervangen wordt jaarlijks een klein aantal (10 vogels) van GPS-logger voorzien. Een dergelijke dierproef is dus al eerder uitgevoerd echter duplicatie is noodzakelijk om de jaarlijkse variatie te ondervangen teneinde een adequate monitoring te kunnen realiseren binnen een tijdsbestek van 10 jaar na aanleg van de Tweede Maasvlakte conform de monitoringsverplichting in de afgegeven vergunning.

Referenties:

- * Prins, T.C., van der Kolff, G.H. (eds.), 2014. PMR Monitoring natuurcompensatie Voordelta : eindrapport 1e fase 2009-2013 deel B. Deltares rapport 1200672-000-ZKS-0043

Huisvesting en verzorging

F. Huisvesting en verzorging

Worden de dieren anders dan volgens de eisen in bijlage III van de richtlijn 2010/63/EU gehuisvest en/of verzorgd?

☒ Nee

☐ Ja > Geef, indien dit kan resulteren in nadelige effecten op het dierenwelzijn, aan op welke wijze de dieren worden gehuisvest en verzorgd en motiveer de keuze om af te wijken van de eisen in bovengenoemde bijlage III.

De dieren worden niet gehuisvest en verzorgd volgens de Richtlijn omdat een proef in het biotoop betreft waarbij de dieren nagenoeg meteen weer vrij gelaten worden in hun biotoop.

G. Plaats waar de dieren worden gehuisvest

Worden de dierproeven geheel of gedeeltelijk uitgevoerd bij een inrichting die niet onder de rechtstreekse verantwoordelijkheid van een instellingsvergunninghouder Wod valt?

☐ Nee > Ga verder met vraag H.

☒ Ja > Geef aan wat voor bedrijf of instelling dit betreft.

Het onderzoek wordt uitgevoerd in het biotoop van de vogels.

Waarom is hiervoor gekozen en hoe wordt een adequate huisvesting, verzorging en behandeling van de dieren gewaarborgd?

De vogels worden op hun nest gevangen in hun natuurlijke biotoop om zeker te zijn dat het broedende vogels betreft. In het veld mogen alleen ervaren personen met een ringvergunning (afgegeven door de Nederlandse Vogeltrekstation onderdeel van het Nederlands Instituut voor Ecologie) de vogels vangen en ringen. Het aanleggen van het harnas wordt vervolgens uitgevoerd door de bevoegde en bekwame artikel 9 functionaris. Alle betrokkenen hebben jarenlange ervaring in het adequaat afhandelen van het ringen van vogels.

Ongeriefinschatting / humane eindpunten

H. Pijn en pijnbestrijding

Valt te voorzien dat er pijn kan optreden bij de dieren?

☒ Nee > Ga verder met vraag I.

☐ Ja > Worden in dat geval verdoving, pijnstilling en/of andere pijnverlichtingsmethoden toegepast?

☐ Nee > Motiveer dan waarom geen pijnverlichtingsmethoden worden toegepast.

☐ Ja

I. Overige aantasting van het welzijn en maatregelen

Welke eventuele andere vormen van welzijnsaantasting worden voorzien?

Het vangen van de grote sterns gebeurt met inloop- en klapkooien waarbij de vogels geen pijn lijden of vast in een net raken. Echter tijdens het vangen kan middels verstoring ongerief kunnen worden veroorzaakt bij andere dieren in de kolonie. Dit ongerief wordt tot een minimum beperkt door vangsessies maximaal een uur te laten duren, waarbij niet meer dan ongeveer zes keer een vangpoging (en dus daadwerkelijk door de kolonie lopen) wordt ondernomen. Tussen deze vangpogingen door keren de vogels normaal naar hun eieren/kuikens terug en er is dus maar sprake van een zeer kortstondige

verstoring van de kolonie (enkele minuten).

De metingen en het ringen van de vogels wordt door ervaren ringers uitgevoerd waarbij het optreden van pijn uitgesloten is. Daarom is het enige ongerief dat bij de vogels wat bij het vangen en ringen optreedt stress door het beperken van de bewegingsvrijheid.

Het vervolgongerief voor het gevangen individu bestaat uit het dragen van de loggers. De loggers zijn zeer licht, maar desondanks dragen de vogels een vreemd object enige tijd op hun rug. Er is in het verleden waargenomen dat het broedsucces van dit individu kan verminderen, echter negatieve effecten op het broedsucces in de kolonie en negatieve effecten op de overleving van het gezenderde individu zijn nooit waargenomen.

Geef aan wat de mogelijke oorzaken hiervan zijn.

Uit de praktijk blijkt dat de grote sterns binnen het onderzoek binnen maximaal enkele uren aan de loggers gewend zijn en hun natuurlijke gedrag vertonen. Bij het poetsen van de veren kan het voorkomen dat de vogels aan de loggers pikken. Het apparaat veroorzaakt echter geen pijn en beperkt de vogels niet in hun bewegingsvrijheid.

Beschrijf welke maatregelen worden genomen om deze schadelijke effecten te voorkomen of waar mogelijk te minimaliseren.

De loggers worden bevestigd met een elastisch harnas dat zich volledig vormt naar het lichaam van de grote sterns en na verloop van tijd vanzelf losraakt waardoor de vogel de logger verliest.

J. Humane eindpunten

Valt te voorzien dat zich bij deze dierproef omstandigheden voordoen waarbij het toepassen van humane eindpunten geïndiceerd is om verder lijden van de dieren te voorkomen?

☒ Nee > Ga verder met vraag K.

☐ Ja > Geef aan welke criteria hierbij worden gehanteerd.

Welk percentage van de dieren loopt kans deze criteria te halen?

K. Classificatie van ongerief

Geef aan hoe in het licht van alle hierboven beschreven negatieve effecten het cumulatief ongerief wordt geclassificeerd in termen van 'terminaal', 'licht', 'matig' of 'ernstig' ongerief.

Licht.

Einde experiment

L. Wijze van doden

Worden de dieren als onderdeel van het experiment of na afloop van het experiment gedood?

☒ Nee > Ga verder met de ondertekening.

☐ Ja > Geef aan waarom het doden van dieren als eindpunt essentieel is voor deze proef.

Wordt er een methode(n) van doden uit bijlage IV van richtlijn 2010/63/EU toegepast?

☐ Nee > Beschrijf de euthanasiemethode en onderbouw de keuze hiervoor.

☐ Ja

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Stg DLO

Postbus Postbus 59
6700 AW WAGENINGEN
|||||

**Centrale Commissie
Dierproeven**

Postbus 20401
2500 EK Den Haag
www.zbo-ccd.nl
0900 28 000 28 (10 ct/min)

Onze referentie

Aanvraagnummer
AVD401002015102

Datum

Betreft Vervolg Aanvraag projectvergunning Dierproeven

Geachte heer/mevrouw

Op 17 april 2015 hebben wij uw aanvraag voor een projectvergunning dierproeven ontvangen. Het gaat om uw project Monitoring natuurcompensatie Voordelta - GPS-logger onderzoek aan grote sterns met aanvraagnummer AVD401002015102. Uw aanvraag wordt in behandeling genomen. In deze brief leest u wanneer u een beslissing kunt verwachten.

Wanneer een beslissing

Wij nemen uiterlijk 12 juni 2015 een beslissing. Als wij nog informatie nodig hebben, kan dit later worden. Voor een complexe aanvraag staat een langere termijn. In beide gevallen ontvangt u daarover bericht. Als u goedkeuring krijgt op uw aanvraag, kunt u daarna beginnen met het project.

Meer informatie

Heeft u vragen, kijk dan op www.zbo-ccd.nl. Of neem telefonisch contact met ons op: 0900 28 000 28 (10 ct/minuut).

Met vriendelijke groet,

Centrale Commissie Dierproeven

Deze brief is automatisch aangemaakt en daarom niet ondertekend.

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Stichting DLO

Postbus 59
6700 AW Wageningen

**Centrale Commissie
Dierproeven**

Postbus 20401
2500 EK Den Haag
www.zbo-ccd.nl

T 0900-2800028 (10 ct /min)
info@zbo-ccd.nl

Onze referentie
Aanvraagnummer
AVD401002015102

Uw referentie
uw ref

Bijlagen
1

Datum 04 juni 2015
Betreft Beslissing Aanvraag projectvergunning dierproeven

Geachte heer/mevrouw,

Op 17 april 2015 hebben wij uw aanvraag voor een projectvergunning dierproeven ontvangen. Het gaat om uw project 'Gebruik van leefgebied door grote sterns bestudeerd met GPS-loggers' met aanvraagnummer AVD401002015102. Wij hebben uw aanvraag beoordeeld.

Op 02 juni 2015 heeft de DEC KNAW gereageerd op onze vragen en op 03 juni 2015 heeft u een aangepaste NTS gestuurd.

Beslissing

Wij keuren uw aanvraag goed op grond van artikel 10a van de Wet op de dierproeven (hierna de wet). U kunt met uw project starten. De vergunning wordt afgegeven vanaf dagtekening van deze brief tot en met 25 mei 2020.

Procedure

Wij hebben advies gevraagd bij de Dierexperimentencommissie DEC KNAW. Dit advies is opgesteld op 26 mei 2015. Bij de beoordeling van uw aanvraag is dit advies betrokken overeenkomstig artikel 10a lid 3 van de wet. Wij kunnen ons vinden in de inhoud van het advies van de Dierexperimentencommissie. Wij nemen dit advies van de commissie over, inclusief de daaraan ten grondslag liggende motivering. Dit advies en de in de bijlage opgenomen beschrijving van de artikelen van de wet- en regelgeving liggen ten grondslag aan dit besluit.

Bezwaar

Als u het niet eens bent met deze beslissing, kunt u binnen zes weken na verzending van deze brief schriftelijk een bezwaarschrift indienen. Een bezwaarschrift kunt u sturen naar Centrale Commissie Dierproeven, afdeling Juridische Zaken, postbus 20401, 2500 EK Den Haag.

Bij het indienen van een bezwaarschrift vragen we u in ieder geval de datum van de beslissing waartegen u bezwaar maakt en het aanvraagnummer te vermelden. U vindt deze gegevens in het colofon.

Bezwaar schorst niet de werking van het besluit waar u het niet mee eens bent. Dat betekent dat dat besluit wel in werking treedt en geldig is. U kunt tijdens deze procedure een voorlopige

voorziening vragen bij de Voorzieningenrechter van de rechtbank in de woonplaats van de aanvrager. U moet dan wel kunnen aantonen dat er sprake is van een spoedeisend belang.

Voor de behandeling van een voorlopige voorziening is griffierecht verschuldigd. Op <http://www.rechtspraak.nl/Organisatie/Rechtbanken/Pages/default.aspx> kunt u zien onder welke rechtbank de vestigingsplaats van de aanvrager valt.

Meer informatie

Heeft u vragen, kijk dan op www.zbo-ccd.nl. Of neem telefonisch contact met ons op: 0900 28 000 28 (10 ct/minuut).

Met vriendelijke groet,

De Centrale Commissie Dierproeven
namens deze:

ir. G. de Peuter
Algemeen Secretaris

Dit besluit is genomen met inachtneming van het Besluit mandaat, volmacht en machtiging van de Centrale Commissie Dierproeven CCD 2014 zoals de Centrale Commissie Dierproeven heeft vastgesteld op 19 december 2014, ref 2014-04 en is gepubliceerd in de Staatscourant van 2 januari 2015, Nr. 163

Bijlagen

- Vergunning

- Hiervan deel uitmakend:
- DEC-advies
 - Weergave wet- en regelgeving

Projectvergunning

gelet op artikel 10a van de Wet op de dierproeven

Verleent de Centrale Commissie Dierproeven aan

Naam: Stichting DLO

Adres: Postbus 59

Postcode en woonplaats: 6700 AW Wageningen

Deelnemersnummer: 10400

deze projectvergunning voor het tijdvak vanaf dagtekening van deze brief tot en met 25 mei 2020, voor het project 'Gebruik van leefgebied door grote sterns bestudeerd met GPS-loggers' met aanvraagnummer AVD401002015102, volgens advies van Dierexperimentencommissie DEC KNAW. De verantwoordelijk onderzoeker is dhr. [REDACTED]

De aanvraag omvat de volgende bescheiden:

1. een aanvraagformulier projectvergunning dierproeven, ontvangen op 17 april 2015.
2. de bij het aanvraagformulier behorende bijlagen:
 - a. Projectvoorstel, zoals ontvangen bij digitale indiening op 17 april 2015;
 - b. Niet-technische Samenvatting van het project, zoals ontvangen bij digitale indiening op 17 april 2015, aangepast op 3 juni 2015;
 - c. Advies van Dierexperimentencommissie, ontvangen op 27 mei 2015.

Dierproeven

Naam dierproef	Diersoort	Aantal dieren	Ernst	Voorwaarden
Proef 1	Grote stern	50	Licht	geen

Weergave wet- en regelgeving

Dit project en wijzigingen

Volgens artikel 10c van de Wet op de dierproeven (hierna de wet) is het verboden om andere dierproeven uit te voeren dan waar de vergunning voor is verleend. De dierproeven mogen slechts worden verricht in het kader van een project, volgens artikel 10g. Uit artikel 10b volgt dat de dierproeven zijn ingedeeld in de categorieën terminaal, licht, matig of ernstig. Als er wijzigingen in een dierproef plaatsvinden, moeten deze gemeld worden aan de Centrale Commissie Dierproeven. Hebben de wijzigingen negatieve gevolgen voor het dierenwelzijn, dan moet volgens artikel 10a5 de wijziging eerst voorgelegd worden en mag deze pas doorgevoerd worden na goedkeuren door de Centrale Commissie Dierproeven.

Artikel 10b schrijft voor dat het verboden is een dierproef te verrichten die leidt tot ernstige mate van pijn, lijden, angst of blijvende schade die waarschijnlijk langdurig zal zijn en niet kan worden verzacht, tenzij hiervoor door de Minister van Economische Zaken een ontheffing is verleend.

Verzorging

De fokker, leverancier en gebruiker moeten volgens artikel 13f van de wet over voldoende personeel beschikken en ervoor zorgen dat de dieren behoorlijk worden verzorgd, behandeld en gehuisvest. Er moeten ook personen zijn die toezicht houden op het welzijn en de verzorging van de dieren in de inrichting, personeel dat met de dieren omgaat moet toegang hebben tot informatie over de in de inrichting gehuisveste soorten en personeel moet voldoende geschoold en bekwaam zijn. Ook moeten er personen zijn die een eind kunnen maken aan onnodige pijn, lijden, angst of blijvende schade die tijdens een dierproef bij een dier wordt veroorzaakt. Daarnaast zijn er personen die zorgen dat een project volgens deze vergunning wordt uitgevoerd en als dat niet mogelijk is zorgen dat er passende maatregelen worden getroffen.

In artikel 9 staat dat de persoon die het project en de dierproef opzet deskundig en bekwaam moet zijn. In artikel 8 van het Dierproevenbesluit 2014 staat dat personen die dierproeven verrichten, de dieren verzorgen of de dieren doden, hiervoor een opleiding moeten hebben afgerond.

Voordat een dierproef die onderdeel uitmaakt van dit project start, moet volgens artikel 10a3 van de wet de uitvoering afgestemd worden met de instantie voor dierenwelzijn.

Pijnbestrijding en verdoving

In artikel 13 van de wet staat dat een dierproef onder algehele of plaatselijke verdoving wordt uitgevoerd tenzij dat niet mogelijk is, dan wel bij het verrichten van een dierproef worden pijnstillers toegediend of andere goede methoden gebruikt die de pijn, het lijden, de angst of de blijvende schade bij het dier tot een minimum beperken. Een dierproef die bij het dier gepaard gaat met zwaar letsel dat hevige pijn kan veroorzaken, wordt niet zonder verdoving uitgevoerd. Hierbij wordt afgewogen of het toedienen van verdoving voor het dier traumatischer is dan de dierproef zelf en het toedienen van verdoving onverenigbaar is met het doel van de dierproef. Bij een dier wordt geen stof toegediend waardoor het dier niet meer of slechts in verminderde mate in staat is pijn te tonen, wanneer het dier niet tegelijkertijd voldoende verdoving of pijnstilling krijgt toegediend, tenzij wetenschappelijk gemotiveerd. Dieren die pijn kunnen lijden als de verdoving eenmaal is uitgewerkt, moeten preventief en postoperatief behandeld worden met pijnstillers of andere geschikte pijnbestrijdingsmethoden, mits die verenigbaar zijn met het doel van de dierproef. Zodra het doel van de dierproef is bereikt, moeten passende maatregelen worden genomen om het lijden van het dier tot een minimum te beperken.

Einde van een dierproef

Artikel 13a van de wet bepaalt dat een dierproef is afgelopen wanneer voor die dierproef geen verdere waarnemingen hoeven te worden verricht of, voor wat betreft nieuwe genetisch gemodificeerde dierenlijnen, wanneer bij de nakomelingen niet evenveel of meer, pijn, lijden, angst, of blijvende schade wordt waargenomen of verwacht dan bij het inbrengen van een naald. Er wordt dan door een dierenarts of een andere ter zake deskundige beslist of het dier in leven zal worden gehouden. Een dier wordt gedood als aannemelijk is dat het een matige of ernstige vorm van pijn, lijden, angst of blijven schade

zal blijven ondervinden. Als een dier in leven wordt gehouden, krijgt het de verzorging en huisvesting die past bij zijn gezondheidstoestand.

Volgens artikel 13b moet de dood als eindpunt van een dierproef zoveel mogelijk worden vermeden en vervangen door in een vroege fase vaststelbare, humane eindpunten. Als de dood als eindpunt onvermijdelijk is, moeten er zo weinig mogelijk dieren sterven en het lijden zo veel mogelijk beperkt blijven.

Uit artikel 13c volgt dat het doden van dieren door een deskundig persoon moet worden gedaan, wat zo min mogelijk pijn, lijden en angst met zich meebrengt. De methode om te doden is vastgesteld in de Europese richtlijn artikel 6.

In artikel 13d is vastgesteld dat proefdieren geadopteerd kunnen worden, teruggeplaatst in hun habitat of in een geschikt dierhouderijsysteem, als de gezondheidstoestand van het dier het toelaat, er geen gevaar is voor volksgezondheid, diergezondheid of milieu en er passende maatregelen zijn genomen om het welzijn van het dier te waarborgen.

Wilde dieren

Het vangen van wilde dieren moet volgens artikel 10f van de wet door een deskundig persoon gedaan worden waarbij dieren zo min mogelijk pijn, lijden, angst of blijvende schade ondervinden. Gewonde dieren moeten onderzocht worden en behandeld, tenzij er een wetenschappelijke motivering is om niet te behandelen.

[REDACTED]

Van: [REDACTED]
Verzonden: dinsdag 2 juni 2015 13:56
Aan: ZBO-CCD
CC: [REDACTED]
Onderwerp: RE: besluit 2015102 sterns
Categorieën: Dossierhouder: [REDACTED]

Beste [REDACTED]

Bedankt voor je bericht.

In antwoord op je vragen:

- Er staat dossier compleet op de 26^e. Ik neem aan dat dat gaat om de aangepaste aanvraag. Klopt dat?
De volgorde is als volgt: De aanvraag is op 23 april door de DEC ontvangen, 21 mei besproken de DEC vergadering, de indiener heeft op basis van aanmerkingen van de DEC een herziene versie ingediend op 26 mei (= aanvraag compleet) en op 27 mei is het advies naar de CCD gegaan.
- Verder staan er bij eventueel horen van de aanvrager (punt 7) zaken ingevuld. Mag ik aannemen dat dat niet van toepassing is omdat er niemand gehoord is?
- De onderzoeker is zelf ook IVD-er. Wat was verder de rol van de IVD-ers die aanwezig waren?
Dat is een fout van mijn kant; de aanvrager is niet gehoord. Het antwoord op punt 7 van het advies is "n.v.t." op alle punten (datum-plaats-aantal DEC leden – IVD leden).
- De onderzoeker is zelf ook IVD-er. Wat was verder de rol van de IVD-ers die aanwezig waren?
Zie het bovenstaande antwoord; er is geen hoorzitting geweest met de indiener dus n.v.t.
- Mag ik aannemen dat het niet om dezelfde persoon gaat?
Zie het bovenstaande antwoord; er is geen hoorzitting geweest met de indiener dus n.v.t.

Ik hoor graag van je of ik het advies op dit punt moet bijstellen.

Tenslotte: er is door de CCD toegezegd (Beantwoording signaleringsbrief NVDEC0405) dat vragen aan de onderzoeker eerst naar de DEC worden gestuurd. Ik citeer "Voordat de CCD vragen voorlegt aan de betrokken onderzoeker, zal eerst ambtelijk contact worden gezocht met de DEC-secretaris om na te gaan of de gevraagde informatie door de DEC-secretaris gegeven kan worden op grond van de behandeling van de betreffende aanvraag in de DEC. Mocht dat niet het geval zijn, dan wordt de vraag alsnog aan de onderzoeker gesteld onder gelijktijdige verlening van een kopie aan de DEC, zoals afgesproken in de bijeenkomst van 14 april 2015. Op die wijze wordt voorkomen dat namens de CCD vragen gesteld worden aan de onderzoeker, waarop het antwoord bij de DEC bekend is." De DEC-KNAW zou daarom graag een kopie van de vraag aan de onderzoeker ontvangen.

Groet [REDACTED]

From: ZBO-CCD [mailto:ZBO-CCD@minez.nl]
Sent: Tuesday, June 02, 2015 9:24 AM
To: secretariaat DEC
Subject: besluit 2015102 sterns

Geachte mijnheer [REDACTED]

Aanvraag 2015102 over grote stern is afgelopen vrijdag in de vergadering besproken.

Voordat wij een beschikking kunnen sturen zijn er een paar kleine administratieve dingetjes die nog bijgewerkt moeten worden.

Ik heb de onderzoeker direct een vraag gesteld om het stukje ongerief in de NTS consistent te maken met het aanvraagformulier door de dierproef.

Voor het DEC-advies heb ik een paar administratieve vraagjes die we snel af kunnen doen door de antwoorden erbij te plakken in een reply of even te bellen.

-Er staat dossier compleet op de 26^e. Ik neem aan dat dat gaat om de aangepaste aanvraag. Klopt dat?

-Verder staan er bij eventueel horen van de aanvrager (punt 7) zaken ingevuld. Mag ik aannemen dat dat niet van toepassing is omdat er niemand gehoord is?

-De onderzoeker is zelf ook IVD-er. Wat was verder de rol van de IVD-ers die aanwezig waren?

-Mag ik aannemen dat het niet om dezelfde persoon gaat?

Lukt dat op korte termijn?

Mvg, [REDACTED]

[REDACTED]
Centrale Commissie Dierproeven www.zbo-ccd.nl

.....
Postbus 20401 | 2500 EK | Den Haag
.....

[REDACTED]
E: [REDACTED]@rvo.nl

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Format DEC-advies

Maak bij de toepassing van dit format gebruik van de bijbehorende toelichting, waarin elke stap in het beoordelingsproces wordt toegelicht

A. Algemene gegevens over de procedure

1. Aanvraagnummer: AVD/ 40100 2015 102
2. Titel van het project: Monitoring natuurcompensatie Voordelta – GPS-logger onderzoek met grote sterns.
3. Titel van de NTS: Gebruik van leefgebied door grote sterns bestudeerd met GPS-loggers.
4. Type aanvraag:
 - ✓ nieuwe aanvraag projectvergunning
 - ☐ wijziging van vergunning met nummer
5. Contactgegevens DEC:
 - naam DEC: KNAW
 - telefoonnummer contactpersoon: [REDACTED]
 - mailadres contactpersoon: [REDACTED]@knaw.nl
6. Adviestraject (data dd-mm-jjjj):
 - ✓ ontvangen door DEC: 23-04-2015
 - ✓ aanvraag compleet: 26-05-2015
 - ✓ in vergadering besproken: 21-05-2015
 - ✓ anderszins behandeld: n.v.t.
 - ✓ termijnonderbreking(en): 22-05-2015 tot 26-05-2015.
 - ☐ besluit van CCD tot verlenging van de totale adviestermijn met maximaal 15 werkdagen:
 - ☐ aanpassing aanvraag:
 - ✓ advies aan CCD: 27-05-2015
7. Eventueel horen van aanvrager
 - Datum: n.v.t.
 - Plaats:
 - Aantal aanwezige DEC-leden: 4
 - Aanwezige (namens) aanvrager: IvD leden (2)
8. Correspondentie met de aanvrager:
 - Datum 22-05-2015
 - Strekking: vragen m.b.t. het verstekken van aanvullende informatie over de proefopzet, aantallen en entreecriteria.
 - Datum antwoord: 26-05-2015

- Strekking van de antwoorden: de gevraagde aanvullende informatie is verwerkt in een herziene versie van de aanvraag
9. Eventuele adviezen door experts (niet lid van de DEC): geen

B. Beoordeling (adviesvraag en behandeling)

1. Het project is vergunningplichtig. Het omvat dierproeven in de zin der wet.
2. De aanvraag betreft een nieuwe aanvraag.
3. De DEC is competent om over deze projectvergunningsaanvraag te adviseren. De benodigde expertise op dit wetenschappelijk terrein is aanwezig binnen de DEC. Geen van de DEC-leden is betrokken bij het betreffende project.
4. Vanwege betrokkenheid bij het betreffende project is een aantal DEC-leden, met het oog op onafhankelijkheid en onpartijdigheid, niet betrokken bij de advisering: n.v.t.

C. Beoordeling (inhoud):

1. Het project is wetenschappelijk verantwoord.
2. De in de aanvraag aangekruiste doelcategorieën zijn in overeenstemming met de hoofddoelstelling.
3. Met de aanleg van de tweede Maasvlakte is een deel van het leefgebied van de grote stern in Natura 2000-gebied verdwenen en zijn naburige gebieden extra beschermd om de negatieve effecten van de aanleg te beperken. De compensatiemaatregelen hebben tot doel de voedselsituatie te versterken en om de mogelijkheden voor de grote sterns om te rusten te vergroten. Het uiteindelijke doel van dit project is om de effectiviteit van de huidige compensatiemaatregelen in de Voordelta te bepalen en om toekomstige beschermingskeuzes beter op de behoefte van de grote sterns af te stellen. De directe doelstelling van de dierproef is om het habitatgebruik van grote sterns (o.a. foerageer- en rustgebieden) te bepalen door een aantal grote sterns in het broedseizoen te voorzien van kleine GPS-logger. De verkregen informatie, in combinatie met gegevens verkregen uit andere waarnemingen in de habitat (o.m. de mate broedsucces en gegevens over de voedselaanvoer) draagt bij aan het behalen van de hoofddoelstelling.

Het wetenschappelijke belang acht de DEC reëel. Het nemen van optimale maatregelen ter compensatie van het verlies aan foerageergebied zijn van groot belang voor de grote sterns. Het verkrijgen van inzicht in het ruimtelijk gedrag van de grote stern in het broedseizoen zal antwoord geven op de vraag welke gebieden door de sterns worden gebruikt voor foerageren en rusten en of dit in de loop van het broedseizoen verandert en of er verschillen zijn van jaar tot jaar. De gegevens sluiten aan bij het monitoringsonderzoek dat sinds 2009 wordt

uitgevoerd. Voortzetting is noodzakelijk omdat er nog kennislacunes zijn met name in de koppeling van de aangevoerde prooidieren en het broedsucces en het habitatgebruik van vogels met oudere kuikens.

Het project dient een maatschappelijk belang, namelijk het beschermen van grote sterns door het optimaal nemen van compensatiemaatregelen.

4. De gekozen strategie, experimentele aanpak en ervaring van de betrokken onderzoekers bieden een realistisch uitzicht op het behalen van de beoogde doelstellingen binnen gevraagde looptijd van het project.
5. Er is sprake van dieren uit het wild. Grote sterns komen voor op bijlage A van de Europese CITES verordening (EG) nr. 338/97. Grote sterns komen voor op de Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels. Er is geen sprake van anesthesie/euthanasie.
6. Het cumulatieve ongerief gepaard gaande met de dierproeven, zoals beschreven in het type dierproef, is naar inschatting van de DEC licht. De eigen inschatting van de DEC is hiermee in overeenstemming met het niveau van cumulatief ongerief zoals geclassificeerd door de onderzoekers. De inschatting van de onderzoekers is gebaseerd op ervaringen met de gebruikte diersoorten en op hun ervaringen met eerder uitgevoerde vergelijkbare dierproeven.
7. Binnen het project zijn grote sterns de doelsoort. Het **vervangen** van de dieren is niet mogelijk, omdat het noodzakelijk is dat de dieren natuurlijk gedrag vertonen binnen de eigen habitat. De vogels leggen grote afstanden af op open zee en zijn niet te traceren met gewone waarnemingen. Naar het oordeel van de DEC zijn er geen alternatieven beschikbaar voor het voorgestelde gebruik van intacte dieren om te doelstelling van dit project te realiseren.
8. In het project wordt optimaal tegemoet gekomen aan de vereisten van **vermindering** van dierproeven. Technieken en procedures worden zorgvuldig toegepast. Er is gekozen voor het verzamelen van gedetailleerde gegevens van een minimaal aantal vogels gebaseerd op de al verzamelde data (2012, 2013, 2014) en gebaseerd op gepubliceerde modellen over de bepaling van de steekproefgrootte in type onderzoek. Het onderzoek strekt zich uit over meerdere jaren om jaarlijkse veranderingen in het habitatgebruik (variaties in voedselbeschikbaarheid en klimatologische omstandigheden) te onderzoeken. Naar het oordeel van de DEC is het maximale aantal te gebruiken dieren over de looptijd van het project realistisch geschat.
9. De uitvoering van het project is in overeenstemming met de vereisten van **verfijning** van dierproeven en is zo opgezet dat de dierproeven met zo min mogelijk ongerief worden uitgevoerd.
Bij de opzet wordt rekening gehouden met dierenwelzijn en wel op de volgende manieren: 1) een zo kort mogelijk verblijf in de inloopkooien of klapkooien door

constante monitoring, 2) optimaal aan het individuele dier aangepaste tuigjes en loggers in termen van pasvorm en gewicht, 3) de tuigjes en loggers vallen na ongeveer 2 maanden af door aantasting van het harnas door inwerking van zeewater en zonlicht, 4) alleen vogels in goede conditie met broedvlek worden gezenderd, 5) eerder gezenderde dieren worden niet opnieuw gezenderd. Er is geen sprake van belangwekkende milieueffecten.

10. De niet-technische samenvatting is een evenwichtige weergave van het project en is geformuleerd in begrijpelijke taal. De NTS voldoet daarmee aan de eisen zoals gesteld in artikel 10.a.1.7 van de Wod.

D. Ethische afweging

De centrale vraag is of het belang van het doel van dit experiment het lichte ongerief dat de dieren ondergaan kan rechtvaardigen.

Het directe doel is het verkrijgen van wetenschappelijk inzicht in het ruimtelijk gedrag van grote sterns en het vaststellen van hun habitatgebruik gedurende het broedseizoen. Het uiteindelijke doel is om te bepalen of de genomen compensatiemaatregelen voldoen aan de behoefte van de soort en of aanvullende maatregelen noodzakelijk zijn. Het verbeteren van de foerageer- en rustgebieden van grote sterns door beschermingsmaatregelen is in het belang van de soort. De verwachting is dat de resultaten inzichten zullen opleveren die essentieel zijn voor het behoud van de grote stern.

Het onderzoek in dit project is van goede kwaliteit. De onderzoekers beschikken over ruime ervaring met de gekozen onderzoeksstrategie en met de voorgestelde type dierproef.

Tegenover dit belang staat dat de dieren die worden gebruikt niet meer dan licht ongerief ondervinden. Verder wordt de intrinsieke waarde van het dier in geringe mate aangetast door het dragen van een tuigje. Dit wordt door onderzoekers erkend en zij hebben daarom gekozen voor een tuigje dat na verloop van tijd spontaan afvalt.

Bij de uitvoering van de dierproeven wordt een adequate invulling gegeven aan de vereisten op het gebied van de vervanging, vermindering en verfijning van de dierproeven. De DEC onderschrijft dat de doelstellingen niet zonder het gebruik van proefdieren kunnen worden behaald.

De DEC komt tot de conclusie dat de doeleinden van het project het voorgestelde gebruik van de proefdieren en het daarmee samenhangende lichte ongerief van de dieren rechtvaardigt. Een belangrijke overweging daarbij is dat de resultaten van het onderzoek naar verwachting direct ten goede komen aan de soort.

E. Advies

1. Advies aan de CCD
 - ✓ **De DEC adviseert de vergunning te verlenen**
2. Het uitgebrachte advies is gebaseerd op consensus.
3. Er zijn geen knelpunten of dilemma's gesignaleerd tijdens het beoordelen van de aanvraag of het formuleren van het advies.

Inkooporder/Purchase order

Pagina 1 van 1

CENTRALE COMMISSIE DIERPROEVEN
BEZUIDENHOUTSEWEG 73 GANG D-6
2594 AC DEN HAAG
Nederland

Datum/Date 15-4-2015
Ordernr./Purchase order no. * **WUR851595**

Klantnr./Customer no.

Raamovereenkomst/Framework contract

BTW-nummer/VAT number NL8113.83.696.B09

Contact
Telefoon/Telephone

E-mail ur@wur.nl

KvK nr./CoC no.

* Inkoopordernummer op pakbon, indien van toepassing, en factuur vermelden. Facturen zonder inkoopordernummer worden niet in behandeling genomen.

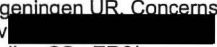
* Do quote the purchase order number on packing list, if applicable, and invoice. Invoices lacking purchase order number will not be considered.

* Facturatie: Wageningen UR accepteert uitsluitend elektronische facturen via het platform van Basware. Voor informatie en registratie zie www.Basware.com/wageningen

* Invoicing: Wageningen UR will only accept electronic invoices sent through the Basware platform. For information and registration please go to www.Basware.com/wageningen

Artikelnr/ Stock no	Omschrijving product / dienst/ Product / service description	Eenheid/ Unit	Aantal/ Amount	Prijs per eenheid/ Price per unit	Totaal/ Total price	Leverdatum/ Delivery date
1	Monitoring Voordelta Sterns AVD40100201564	stuk 1,00	1	741,00 EUR	741,00 EUR	15-04-2015

Totaalbedrag excl. BTW/Total amount due excl. tax	741,00 EUR
---	------------

Afleveradres/Delivery address	Factuuradres/Invoice address
Wageningen UR, Concernstaf+ t.a.v. afdeling CS+ ER&I Gebouw 104, Wageningen International Droevendaalsesteeg 4 6708 PB Wageningen Nederland	Wageningen UR, Concernstaf+ t.a.v. Financiële Zaken Droevendaalsesteeg 4 6708 PB Wageningen Nederland E-invoice platform Basware ID# 317481645 Of als PDF-bestand naar: invoices.cstaf@wur.nl

Voor deze inkooporder gelden de volgende opmerkingen./The following remarks apply to this order.

Met vriendelijke groet,/Kind regards,

Op de dienst zijn van toepassing: de Algemene Rijksvoorwaarden voor Diensten (ARVODI) 2011. Klik [hier](#) voor de ARVODI 2011.

Op het product zijn van toepassing: de Algemene Rijksvoorwaarden voor Producten (ARIV) 2011. Klik [hier](#) voor de ARIV 2011.

Op het werk zijn van toepassing: de Uniforme Administratieve Voorwaarden voor de uitvoering van werken en van technische installatiewerken 2012 (UAV 2012), behoudens indien opdrachtgever schriftelijk andere algemene voorwaarden of een rangregeling van toepassing verklaart, bijvoorbeeld in een offerte-uitraag, aanbesteding, overeenkomst e.d..

Opdrachtgever/koper wijst (leverings- en betalings) voorwaarden van opdrachtnemer, zijn onderaannemers, leveranciers, fabrikanten e.d. wat betreft deze opdracht en nadere opdrachten die daar uit voortvloeien, uitdrukkelijk van de hand.

General Government Terms and Conditions for Public Service Contracts (ARVODI) 2011 are applicable to purchases of services. Click [here](#) for the ARVODI 2011.

The General Government Purchasing Conditions (ARIV) 2011 are applicable to purchases of products. Click [here](#) for the ARIV 2011.

Format

Niet-technische samenvatting

- Dit format gebruikt u om uw niet-technische samenvatting te schrijven
- Meer informatie over de niet-technische samenvatting vindt u op de website www.zbo-ccd.nl.
- Of neem telefonisch contact op. (0900-2800028).

1 Algemene gegevens

1.1 Titel van het project	Gebruik van leefgebied door grote sterns bestudeerd met GPS-loggers
1.2 Looptijd van het project	5 jaar
1.3 Trefwoorden (maximaal 5)	Grote stern, Maasvlakte, Natura-2000, voedselzoekgedrag

2 Categorie van het project

2.1 In welke categorie valt het project.	☐ Fundamenteel onderzoek
	☐ Translationeel of toegepast onderzoek
	☐ Wettelijk vereist onderzoek of routinematige productie
	☐ Onderzoek ter bescherming van het milieu in het belang van de gezondheid of het welzijn van mens of dier
<i>U kunt meerdere mogelijkheden kiezen.</i>	☒ Onderzoek gericht op het behoud van de diersoort
	☐ Hoger onderwijs of opleiding
	☐ Forensisch onderzoek
	☐ Instandhouding van kolonies van genetisch gemodificeerde dieren, niet gebruikt in andere dierproeven

3 Projectbeschrijving

3.1	Beschrijf de doelstellingen van het project (bv de wetenschappelijke vraagstelling of het wetenschappelijk en/of maatschappelijke belang)	Met de aanleg van de tweede Maasvlakte is een deel van het leefgebied van de grote stern in Natura 2000-gebied de Voordelta (Zuid-Holland) verdwenen en zijn naburige gebieden extra beschermd ter compensatie. Met dit onderzoek willen we beter begrijpen of en hoe grote sterns deze gebieden gebruiken. Met kleine dataloggers (apparaatjes die posities en gegevens opslaan) worden de vliegbewegingen van sterns nauwkeurig in beeld gebracht. Op basis van deze metingen kunnen belangrijke gebieden vastgesteld worden waar grote sterns rusten of hun voedsel halen.
3.2	Welke opbrengsten worden van dit project verwacht en hoe dragen deze bij aan het wetenschappelijke en/of maatschappelijke belang?	Gegevens in de loggers worden op een hoge frequentie opgeslagen en bevatten metingen over locatie, hoogte of snelheid van de vogels. Zodoende komen we te weten of door de menselijke ontwikkelingen in het gebied genoeg ruimte overblijft voor de beschermde grote sterns.
3.3	Welke diersoorten en geschatte aantallen zullen worden gebruikt?	50 grote sterns in vijf jaar (jaarlijks 10 vogels)
3.4	Wat zijn bij dit project de verwachte negatieve gevolgen voor het welzijn van de proefdieren?	Het vangen van de grote sterns gebeurt met inloop- en klapkooien waarbij de vogels geen pijn lijden of vast in een net raken. Echter tijdens het vangen kan middels verstoring ongerief kunnen worden veroorzaakt bij andere dieren in de kolonie. Dit ongerief wordt tot een minimum beperkt door vangsessies maximaal een uur te laten duren, waarbij niet meer dan ongeveer zes keer een vangpoging (en dus daadwerkelijk door de kolonie lopen) wordt ondernomen. Tussen deze vangpogingen door keren de vogels normaal naar hun eieren/kuikens terug en er is dus maar sprake van een zeer kortstondige verstoring van de kolonie (enkele minuten). Het vervolgongerief voor het gevangen individu bestaat uit stress door een tijdelijke beperking van de bewegingsvrijheid tijdens het ringen en het dragen van de logger. De loggers, die de vogels op hun rug dragen, zijn zeer licht en vallen na een paar weken vanzelf af. Er is in het verleden waargenomen dat het individueel broedsucces van gevangen vogels kan verminderen, negatieve effecten op de overleving op het individu zijn echter nooit waargenomen.
3.5	Hoe worden de dierproeven in het project ingedeeld naar de verwachte ernst?	Licht ongerief.
3.6	Wat is de bestemming van de dieren na afloop?	De vogels verliezen de loggers na een paar weken. Hierdoor kunnen de vogels gewoon in leven blijven en functioneren zonder enig vervolgongerief.

4 Drie V's

4.1 Vervanging Geef aan waarom het gebruik van dieren nodig is voor de beschreven doelstelling en waarom proefdiervrije alternatieven niet gebruikt kunnen worden.	Het onderzoek richt zich op hoe grote sterns gebruik maken van hun leefomgeving. Vogels zijn zeer mobiel en kunnen makkelijk lange afstanden afleggen. Daarom zijn algemene voorspellingen over waar ze heen vliegen niet betrouwbaar. Tegelijkertijd is het van een afstand waarnemen en volgen van vogels op open zee zeer moeilijk. Grote sterns kunnen 45 km vanuit de broedkolonie op zee op zoek gaan naar voedsel, wat ongeveer op 3.000 km² open zee neerkomt. Met loggers worden gedetailleerde gegevens verkregen met een minimum aantal dieren. Met gewone vogelringen worden minder nauwkeurige gegevens verzameld met veel meer dieren. Ook het volgen van vogels vanuit de kolonie met een boot kan een beperktere hoeveelheid en onnauwkeurigere data opleveren, omdat deze methode uitsluitend met mooi weer kan worden gebruikt en er mogelijk verstoring optreedt.
4.2 Vermindering Leg uit hoe kan worden verzekerd dat een zo gering mogelijk aantal dieren wordt gebruikt.	Het gebruik van loggers beperkt het aantal benodigde dieren ten opzichte van algemene ringmethodes. Jaarlijks worden tien vogels van loggers voorzien. Bij het gebruik van minder vogels ontstaat het gevaar dat de verkregen gegevens niet toereikend zijn om goede conclusies te trekken.
4.3 Verfijning Verklaar de keuze voor de diersoort(en). Verklaar waarom de gekozen diermodel(len) de meest verfijnde zijn, gelet op de doelstellingen van het project.	Het onderzoek wil achterhalen hoe in het wild levende grote sterns gebruik maken van hun leefgebied. De loggers zijn zeer licht, ze mogen niet meer wegen dan 3% van het lichaamsgewicht. In dit onderzoek willen we dit zelfs tot maximaal 2% terugbrengen. Het bevestigingsharnas wordt ter plekke aangepast voor de vogel in hand. Zo kan het harnas niet losraken en de bewegingsvrijheid van de vogel verminderen. De gegevens van de loggers worden op afstand uitgelezen, waardoor de vogels niet gevangen hoeven te worden voor de data. Het harnas wordt bij aanraking met zeewater en onder invloed van zonlicht steeds verder aangetast en na een paar weken raakt het vanzelf los, en hoeven de dieren niet meer gevangen te worden om de logger te verwijderen.
Vermeld welke algemene maatregelen genomen worden om de negatieve	De loggers worden bevestigd met een harnas dat na verloop van tijd vanzelf losraakt en waardoor de vogel de logger verliest.

[

(schadelijke) gevolgen
voor het welzijn van de
proefdieren zo beperkt
mogelijk te houden.

5 In te vullen door de CCD

Publicatie datum

Beoordeling achteraf

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Stg DLO

Postbus Postbus 59
6700 AW WAGENINGEN

**Centrale Commissie
Dierproeven**

Postbus 20401
2500 EK Den Haag
www.zbo-ccd.nl
0900 28 000 28 (10 ct/min)

Onze referentie

Aanvraagnummer
AVD401002015102

Bijlagen

2

Datum 17-04-2015

Betreft Ontvangstbevestiging Aanvraag projectvergunning Dierproeven

Geachte heer/mevrouw

Wij hebben uw aanvraag voor een projectvergunning dierproeven ontvangen op 17 april 2015.

Het aanvraagnummer dat wij aan deze aanvraag hebben toegekend is AVD401002015102. Gebruik dit nummer wanneer u contact met de CCD opneemt.

Wacht met de uitvoering van uw project

Als wij nog informatie van u nodig hebben dan ontvangt u daarover bericht. Uw aanvraag is in ieder geval niet compleet als de leges niet zijn bijgeschreven op de rekening van de CCD. Zodra uw aanvraag compleet is, ontvangt u binnen veertig werkdagen een beslissing op uw aanvraag. In geval van een complexe aanvraag kan deze termijn met maximaal vijftien werkdagen verlengd worden. U krijgt bericht als de beslisperiode van uw aanvraag vanwege complexiteit wordt verlengd. Als u goedkeuring krijgt op uw aanvraag, kunt u daarna beginnen met het project.

Factuur

Bijgaand treft u de factuur aan voor de betaling van de leges. Wij verzoeken u de leges zo spoedig mogelijk te voldoen, zodat we uw aanvraag in behandeling kunnen nemen. Is uw betaling niet binnen dertig dagen ontvangen, dan wordt uw aanvraag buiten behandeling gesteld. Dit betekent dat uw aanvraag niet beoordeeld wordt en u uw project niet mag starten.

Meer informatie

Heeft u vragen, kijk dan op www.zbo-ccd.nl. Of neem telefonisch contact met ons op: 0900 28 000 28 (10 ct/minuut).

Met vriendelijke groet,

Centrale Commissie Dierproeven

Deze brief is automatisch aangemaakt en daarom niet ondertekend.

Bijlagen:

- Gegevens aanvraagformulier
- Factuur

Gegevens aanvrager

Uw gegevens

Deelnemersnummer NVWA: 40100
Naam instelling of organisatie: Stg DLO
Naam portefeuillehouder of
diens gemachtigde: [REDACTED]
KvK-nummer: 9098104
Postbus: Postbus 59
Postcode en plaats: 6700 AW WAGENINGEN

Gegevens verantwoordelijke onderzoeker

Naam: de heer [REDACTED]
Functie: Onderzoeker
Afdeling: [REDACTED]
Telefoonnummer: [REDACTED]
E-mailadres: [REDACTED]@wur.nl

Gegevens plaatsvervangende verantwoordelijke onderzoeker

Naam: de heer [REDACTED]
Functie: Onderzoeker
Afdeling: [REDACTED]
Telefoonnummer: [REDACTED]
E-mailadres: [REDACTED]

Over uw aanvraag

Wat voor aanvraag doet u? ☒ Nieuwe aanvraag
☐ Wijziging op een (verleende) vergunning die negatieve gevolgen kan hebben voor het dierenwelzijn
☐ Melding op (verleende) vergunning die geen negatieve gevolgen kan hebben voor het dierenwelzijn

Over uw project

Geplande startdatum: 25 mei 2015
Geplande einddatum: 25 mei 2020
Titel project: Monitoring natuurcompensatie Voordelta - GPS-logger onderzoek aan grote sterns
Titel niet-technische samenvatting: Habitatgebruik van grote sterns in beeld gebracht met GPS loggers
Naam DEC: DEC KNAW
E-mailadres DEC:

Betaalgegevens

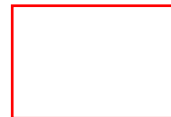
De leges bedragen: € 741,-
De leges voldoet u: na ontvangst van de factuur

Checklist bijlagen

Verplichte bijlagen: ☒ Projectvoorstel
☒ Beschrijving Dierproeven
☒ Niet-technische samenvatting

Ondertekening

Naam: [REDACTED]
Functie: gemandateerd vergunninghouder
Plaats: Wageningen
Datum: 16 april 2015

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

Stg DLO

Postbus Postbus 59
6700 AW WAGENINGEN
|||||

**Centrale Commissie
Dierproeven**

Postbus 20401
2500 EK Den Haag
www.zbo-ccd.nl
0900 28 000 28 (10 ct/min)

Onze referentie

Aanvraagnummer
AVD401002015102

Bijlagen

2

Datum 17-04-2015

Betreft Ontvangstbevestiging Aanvraag projectvergunning Dierproeven

Factuur

Factuurdatum: 17 april 2015

Vervaldatum: 17 mei 2015

Factuurnummer: 201570102

Omschrijving	Bedrag
Betaling leges projectvegrunning dierproeven Betreft aanvraag AVD401002015102	€ 741,00

Wij verzoeken u het totaalbedrag vóór de gestelde vervaldatum over te maken op rekening NL28RBOS 056.99.96.066 onder vermelding van het factuurnummer en aanvraagnummer, ten name van Centrale Commissie Dierproeven, Postbus 20401, 2500 EK te 's Gravenhage.

Van: ZBO-CCD
Verzonden: dinsdag 9 juni 2015 21:52
Aan: [REDACTED]
Onderwerp: RE: beschikking en vergunning project AVD401002015102

Beste [REDACTED], de aangepaste versie komt jou kant op.

Bij deze nog excuses voor de vergissing. Betekent dit ook dat [REDACTED] itt tot wat zij volgens hun website wel onderdeel van de WUR zijn, al hun aanvragen standaard via Stichting DLO doen?

Ik heb bij twee juristen nog even eea nagevraagd en het handelt zich om een simpele verschrijving die in juridische zin geen enkele consequentie heeft. Gewoon verscheuren en in de prullenbak gooien en ik leg hier vast dat er een aangepaste versie verstuurd wordt. Als het goed is krijg ik een getekende versie morgenochtend op de mail en dan hebben jullie hem ook. Stuur ik hem ook naar [REDACTED] en [REDACTED] of doe jij dat?

Mvg, [REDACTED]

Van: ZBO-CCD
Verzonden: dinsdag 9 juni 2015 11:44
Aan: [REDACTED]
Onderwerp: RE: beschikking en vergunning project AVD401002015102

Hoi [REDACTED], dat is niet zo netjes van mij.

Ik ga het nakijken. De CCD is bevoegd om vergunningen gemotiveerd in te trekken dus ik ga kijken hoe we dat gaan doen. Ik hoop dat het met een soort 'creditnota' kan. Ik maak iig een nieuwe aan meteen.

Mvg, [REDACTED]

Van: [REDACTED]@wur.nl
Verzonden: dinsdag 9 juni 2015 11:36
Aan: [REDACTED]
Onderwerp: RE: beschikking en vergunning project AVD401002015102

Beste [REDACTED]

Eind vorige week hebben we de vergunning voor het Stern project (AVD401002015102) ontvangen. Er is echter een foutje geslopen. De vergunning is verleend aan Wageningen Universiteit in plaats van Stichting DLO. Ik heb nog even gecheckt in de aanvraagformulier; deze is correct ingevuld: St. DLO met deelnemersnummer 40100. Hopelijk kan dit gecorrigeerd worden zonder dat we een bezwaarschrift hoeven in te sturen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]
[REDACTED]
Wageningen Universiteit en Researchcentrum
Facilitair Bedrijf
Afdeling Vastgoed & Huisvesting, sectie Veiligheid & Milieu
Gebouw Actio (116)
Akkermaalsbos 12, 6708 WB Wageningen
Postbus 59, 6700 AB Wageningen

T [REDACTED]
F [REDACTED]
E [REDACTED]@wur.nl

Dit bericht is uitsluitend bestemd voor geadresseerde. Het bericht kan vertrouwelijke informatie bevatten. Gebruik door derden of openbaarmaking van dit bericht zonder toestemming van het Facilitair Bedrijf, Veiligheid & Milieu is niet toegestaan. Als u dit bericht per abuis heeft ontvangen, wordt u verzocht het te vernietigen en ons te informeren.

Van: [REDACTED]
Verzonden: vrijdag 5 juni 2015 10:27
Aan: [REDACTED]
Onderwerp: FW: beschikking en vergunning project AVD401002015102

Beste [REDACTED]

Hierbij de beschikking en de vergunning.
Kan jij deze archiveren, op de teamsite plaatsen en doorsturen aan de betreffende Ivd?
Dank je wel alvast,

Groeten, [REDACTED]

From: ZBO-CCD [<mailto:ZBO-CCD@minez.nl>]
Sent: vrijdag 5 juni 2015 9:26
To: [REDACTED]
Subject: beschikking en vergunning project AVD401002015102

Geachte [REDACTED],
Hierbij sturen wij u alvast digitaal onze brief met daarin de beschikking en vergunning voor project AVD401002015102 'Monitoring natuurcompensatie Voordelta'.
De brief gaat vandaag op de post. Wij wensen u veel succes met het onderzoek.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]
Centrale Commissie Dierproeven www.zbo-ccd.nl

.....
Postbus 20401 | 2500 EK | Den Haag
.....

T: [REDACTED]
E: [REDACTED] [@rvo.nl](mailto:[REDACTED]@rvo.nl)

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

[REDACTED]

Van: [REDACTED]@knaw.nl>
Verzonden: dinsdag 2 juni 2015 13:56
Aan: ZBO-CCD
CC: [REDACTED]
Onderwerp: RE: besluit 2015102 sterns
Categorieën: Dossierhouder: [REDACTED]

Beste [REDACTED]

Bedankt voor je bericht.

In antwoord op je vragen:

-Er staat dossier compleet op de 26^e. Ik neem aan dat dat gaat om de aangepaste aanvraag. Klopt dat?
De volgorde is als volgt: De aanvraag is op 23 april door de DEC ontvangen, 21 mei besproken de DEC vergadering, de indiener heeft op basis van aanmerkingen van de DEC een herziene versie ingediend op 26 mei (= aanvraag compleet) en op 27 mei is het advies naar de CCD gegaan.

-Verder staan er bij eventueel horen van de aanvrager (punt 7) zaken ingevuld. Mag ik aannemen dat dat niet van toepassing is omdat er niemand gehoord is?

-De onderzoeker is zelf ook IVD-er. Wat was verder de rol van de IVD-ers die aanwezig waren?

Dat is een fout van mijn kant; de aanvrager is niet gehoord. Het antwoord op punt 7 van het advies is "n.v.t." op alle punten (datum-plaats-aantal DEC leden – IVD leden).

-De onderzoeker is zelf ook IVD-er. Wat was verder de rol van de IVD-ers die aanwezig waren?

Zie het bovenstaande antwoord; er is geen hoorzitting geweest met de indiener dus n.v.t.

-Mag ik aannemen dat het niet om dezelfde persoon gaat?

Zie het bovenstaande antwoord; er is geen hoorzitting geweest met de indiener dus n.v.t.

Ik hoor graag van je of ik het advies op dit punt moet bijstellen.

Tenslotte: er is door de CCD toegezegd (Beantwoording signaleringsbrief NVDEC0405) dat vragen aan de onderzoeker eerst naar de DEC worden gestuurd. Ik citeer "Voordat de CCD vragen voorlegt aan de betrokken onderzoeker, zal eerst ambtelijk contact worden gezocht met de DEC-secretaris om na te gaan of de gevraagde informatie door de DEC-secretaris gegeven kan worden op grond van de behandeling van de betreffende aanvraag in de DEC. Mocht dat niet het geval zijn, dan wordt de vraag alsnog aan de onderzoeker gesteld onder gelijktijdige verlening van een kopie aan de DEC, zoals afgesproken in de bijeenkomst van 14 april 2015. Op die wijze wordt voorkomen dat namens de CCD vragen gesteld worden aan de onderzoeker, waarop het antwoord bij de DEC bekend is." De DEC-KNAW zou daarom graag een kopie van de vraag aan de onderzoeker ontvangen.

Groet [REDACTED]
[REDACTED]

From: ZBO-CCD [mailto:ZBO-CCD@minez.nl]
Sent: Tuesday, June 02, 2015 9:24 AM
To: secretariaat DEC
Subject: besluit 2015102 sterns

Geachte mijnheer [REDACTED]

Aanvraag 2015102 over grote stern is afgelopen vrijdag in de vergadering besproken.

Voordat wij een beschikking kunnen sturen zijn er een paar kleine administratieve dingetjes die nog bijgewerkt moeten worden.

Ik heb de onderzoeker direct een vraag gesteld om het stukje ongerief in de NTS consistent te maken met het aanvraagformulier door de dierproef.

Voor het DEC-advies heb ik een paar administratieve vraagjes die we snel af kunnen doen door de antwoorden erbij te plakken in een reply of even te bellen.

- Er staat dossier compleet op de 26^e. Ik neem aan dat dat gaat om de aangepaste aanvraag. Klopt dat?
- Verder staan er bij eventueel horen van de aanvrager (punt 7) zaken ingevuld. Mag ik aannemen dat dat niet van toepassing is omdat er niemand gehoord is?
- De onderzoeker is zelf ook IVD-er. Wat was verder de rol van de IVD-ers die aanwezig waren?
- Mag ik aannemen dat het niet om dezelfde persoon gaat?

Lukt dat op korte termijn?

Mvg, [redacted]

[redacted]
Centrale Commissie Dierproeven www.zbo-ccd.nl

.....
Postbus 20401 | 2500 EK | Den Haag

.....
T: [redacted]
E: [redacted]@rvo.nl

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Van: [REDACTED]
Verzonden: woensdag 3 juni 2015 14:14
Aan: [REDACTED] ZBO-CCD
CC: [REDACTED]
Onderwerp: Re: FW: NTS
Bijlagen: 2 format_nts 20150603.docx

Categorieën: Dossierhouder: [REDACTED]

Beste [REDACTED]

namens [REDACTED] stuur ik u hierbij een aangepaste versie van de NTS waarin uw opmerking is verwerkt. Wij hopen dat wij nu een volledige beschrijving hebben gegeven van het ongerief van de handeling.

Hartelijke groeten,

[REDACTED]

>

>From: ZBO-CCD [<mailto:ZBO-CCD@minez.nl>]

> Sent: dinsdag, juni 02, 2015 8:49

> To: [REDACTED]

> Subject: NTS

>

> Hoi [REDACTED]

> Er is een positief besluit genomen over je aanvraag. Maar voor je een
>beschikking kan krijgen moet wel in de NTS de beschrijving van het
>ongerief aangepast worden. In de beschrijving dierproef staan meerdere
>zaken beschreven aangaande het ongerief en in de NTS staat dat er
>alleen van het dragen van de zender enig ongerief is. Er staan dus
>verschillende verhalen wat dat betreft in beide stukken. Lukt het om op
>korte termijn een aangepaste versie van je NTS te sturen?

>

> Met groet, [REDACTED]

>

>

> [REDACTED]

>

> Centrale Commissie Dierproeven

>www.zbo-ccd.nl<<http://www.zbo-ccd.nl/>>

>

> Postbus 20401 | 2500 EK | Den Haag

>

> T: [REDACTED]

> E: [REDACTED]@rvo.nl [REDACTED]@rvo.nl>

>

>

>

> Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd.

>Indien u

> niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is
>gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het
>bericht te verwijderen.
> De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard
>ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch
>verzenden van berichten.
>
> This message may contain information that is not intended for you.
>If you
> are not the addressee or if this message was sent to you by mistake,
>you are requested to inform the sender and delete the message.
> The State accepts no liability for damage of any kind resulting from
>the risks inherent in the electronic transmission of messages.

=====

----- DISCLAIMER ----- De informatie verzonden met dit e-mail bericht is uitsluitend bestemd voor de geadresseerde. Openbaarmaking, vermenigvuldiging, verspreiding en/of verstrekking aan derden is niet toegestaan. Gebruik van deze informatie door anderen dan de geadresseerde is verboden. U wordt verzocht bij onjuiste adressering de afzender direct te informeren door het bericht te retourneren.

Denk aan het milieu voordat u dit bericht print

[REDACTED]
[REDACTED]
Van: [REDACTED]@knaw.nl>
Verzonden: donderdag 21 mei 2015 17:19
Aan: ZBO-CCD
Onderwerp: RE: Planning projectvergunning 401002015102 - [REDACTED]
Categorieën: Dossierhouder: [REDACTED]

Beste [REDACTED]

De DEC-KNAW heeft de PVA besproken in de vergadering van vandaag. Er zijn een flink aantal vragen voor de onderzoeker die van dusdanige aard zijn dat er nu nog geen advies kan worden opgesteld. De vragen zullen morgen naar de onderzoeker worden gestuurd met het verzoek de PVA op die punten te verbeteren. De DEC zal dan in een schriftelijke ronde de herziene versie bestuderen en tot een advies komen. Hoe snel dat gaat? De onderzoeker heeft toegezegd zo snel als mogelijk te reageren.

Je kan me eventueel bellen op [REDACTED]

Groet [REDACTED]
DEC-KNAW

From: ZBO-CCD [mailto:ZBO-CCD@minez.nl]
Sent: Thursday, May 21, 2015 10:21 AM
To: secretariaat DEC; ZBO-CCD
Subject: RE: Planning projectvergunning 401002015102

Beste [REDACTED]

Bedankt voor je mail, je hebt helemaal gelijk over je punt wat betreft zorgvuldigheid. Zorgvuldigheid staat natuurlijk bovenaan en mag nooit in het geding komen. Dus als dat het geval is moet je meteen aan de bel trekken. Ik ga je nog even bellen hierover. Maar zorgvuldigheid is ook juist de reden dat ik er bovenop blijf zitten. Een aspect daarvan is dat de wettelijk vastgestelde looptijd van het dossier met huidige de planning in gevaar dreigt te komen dus ik bewaak een zo strak mogelijk tijdsplan. Tweede is dat als we elkaar na de vergadering gesproken hebben, ik geïnformeerd ben over wat we kunnen verwachten (veel, weinig of moeilijke vragen aan aanvrager, lastige discussies gehad of niet) en wat de rijpheid is van het dossier. Dan kan ik ook de best mogelijke planning aanhouden en de CCD voorbereiden daarop. Indien nodig kan ik dan de aanvrager informeren of we meer dan de wettelijke looptijd nodig denken te hebben want we zijn ook hen duidelijkheid verschuldigd. Hoop dat ik je zorg daarmee heb weggenomen, tot vanmiddag!

Met groet,
[REDACTED]

Van: secretariaat DEC [mailto:DECsecr@knaw.nl]
Verzonden: woensdag 20 mei 2015 13:53
Aan: ZBO-CCD
Onderwerp: RE: Planning projectvergunning 401002015102

Dag [REDACTED]

De afstemming van het vergaderschema van alle DEC's in den lande met het vergaderschema van de CCD is een "uitdaging" voor als de CCD zelf adviesverzoeken moet gaan uitzetten.

We vergaderen morgen tot 15.00 – 16.00; ik kan je dan alleen een informeel standpunt geven. Eerlijk gezegd denk ik dat het niet verstandig is in het kader van openheid en transparantie om een informeel traject in te zetten. We doen ons best om op de 26^e een advies op te sturen maar voor de DEC staat een zorgvuldig advies voorop. We staan in contact met de onderzoekers en vragen kunnen snel worden beantwoord.

Groet [REDACTED]

From: ZBO-CCD [<mailto:ZBO-CCD@minez.nl>]
Sent: Monday, May 18, 2015 10:26 AM
To: secretariaat DEC
Subject: RE: Planning projectvergunning 401002015102

Beste [REDACTED]

Ik begrijp dat het lastig is voor jullie om zaken te versnellen. Dat is toch lastig gezien de wettelijke termijn waar we mee zitten. Er zijn dan nog maar 8-9 werkdagen over om hier alle hieronder genoemde stappen nog te zetten en de CCD vergadert op de 29^e. Ik wil graag een advies van de DEC voor die tijd hebben. Daarom wil ik vragen om in jullie contact met de onderzoeker hen te vragen om een vlot te doen en zelf zo snel mogelijk inzicht te geven in de uitkomsten van het advies. In de toekomst moeten we na gaan denken hoe we dat proces soepel kunnen laten lopen. Het is de bedoeling dat dergelijke zaken op structurele basis moeten kunnen, ook met lastiger dossiers dan deze.

Voor nu:

Ik zou graag willen weten wanneer op donderdag jullie vergaderen. Ik wil direct aansluitend graag een telefonisch overleg over wat er nog open staat aan vragen en wat ik voor advies kan verwachten ([REDACTED]). We gaan het namelijk wel in de CCD vergadering meenemen op [REDACTED]. Kan ik je op je [REDACTED] nummer bellen of op een ander nummer?

Mvg [REDACTED]

Van: secretariaat DEC [<mailto:DECsecr@knaw.nl>]
Verzonden: woensdag 6 mei 2015 16:54
Aan: ZBO-CCD
Onderwerp: RE: Planning projectvergunning 401002015102

Geachte [REDACTED]

Aanstaande dinsdag 12 mei is er overleg met de instituutsvergunninghouder die de DEC KNAW heeft ingesteld. In dat overleg wordt besloten of de KNAW-DEC al dan niet een advies zal uitbrengen over de aanvraag. Mijn advies in dat overleg zal zijn om dit wel te doen omdat naar mijn persoonlijke opvatting de DEC de benodigde expertise in huis heeft.

Zoals ik eerder heb aangegeven zal de DEC pas op 21 mei vergaderen. Wanneer n.a.v. de bespreking van de PVA er vanuit de DEC geen vragen zijn aan de indiener kan het advies binnen enkele werkdagen daarna naar de CCD worden verstuurd; mijn streven is voor 1 juni. Indien er vragen zijn is het sterk afhankelijk van de snelheid waarmee de indiener reageert maar dan zou 1 juni wellicht toch mogelijk zijn. Garanties kan ik niet geven uiteraard.

Ik hoop dat dit een antwoord op uw vraag is. Ik laat u na 12 mei weten of de DEC deze PVA in behandeling neemt.

Groet [REDACTED]

From: ZBO-CCD [<mailto:ZBO-CCD@minez.nl>]
Sent: Friday, May 01, 2015 4:10 PM

To: secretariaat DEC

Subject: Planning projectvergunning 401002015102

Beste mijnheer [REDACTED]

Ik mail u over de aanvraag voor het onderzoek aan Grote Sterns, AVD 401002015102. De aanvraag is op 17 april binnengekomen en heeft een wettelijke doorlooptijd tot 12 juni. U geeft aan op 21 mei te vergaderen. Na de vergadering moeten nog veel handelingen verricht worden. Er moeten daarna nog vrij veel handelingen verricht worden in de aanloop naar een vergunning toe waar de nodige tijd overheen gaat.

Er moeten:

- een of meerdere malen vragen gesteld worden aan de aanvrager,
- beantwoording van de vragen binnen komen,
- een DEC-advies uitgebracht worden
- eventueel vragen gesteld worden aan de DEC of aanvrager
- beantwoording van de vragen binnen komen,
- een advies voor de CCD voorbereid worden
- een besluit en eventueel een beschikking voorbereid worden.

Ik voorzie daarom dat de doorlooptijd van de aanvraag in gevaar kan komen als al deze handelingen pas na de 21^e worden uitgevoerd. Om de doorlooptijd van de aanvraag niet in gevaar te brengen willen wij u vragen om dit te vervroegen. De DEC wil de aanvraag op 29 mei behandelen. Graag horen wij of u in staat bent om uw advies op 21 mei al naar ons toe te sturen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]
Centrale Commissie Dierproeven www.zbo-ccd.nl

.....
Postbus 20401 | 2500 EK | Den Haag

.....
T: 06-55140308

E: [REDACTED]@rvo.nl

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

[REDACTED]

Van: ZBO-CCD
Verzonden: maandag 18 mei 2015 10:26
Aan: 'secretariaat DEC'
Onderwerp: RE: Planning projectvergunning 401002015102

Beste [REDACTED]

Ik begrijp dat het lastig is voor jullie om zaken te versnellen. Dat is toch lastig gezien de wettelijke termijn waar we mee zitten. Er zijn dan nog maar 8-9 werkdagen over om hier alle hieronder genoemde stappen nog te zetten en de CCD vergadert op de 29^e. Ik wil graag een advies van de DEC voor die tijd hebben. Daarom wil ik vragen om in jullie contact met de onderzoeker hen te vragen om eea vlot te doen en zelf zo snel mogelijk inzicht te geven in de uitkomsten van het advies. In de toekomst moeten we na gaan denken hoe we dat proces soepel kunnen laten lopen. Het is de bedoeling dat dergelijke zaken op structurele basis moeten kunnen, ook met lastiger dossiers dan deze.

Voor nu:

Ik zou graag willen weten wanneer op donderdag jullie vergaderen. Ik wil direct aansluitend graag een telefonisch overleg over wat er nog open staat aan vragen en wat ik voor advies kan verwachten [REDACTED]

We gaan het namelijk wel in de CCD vergadering meenemen op 29 mei. Kan ik je op je 0317 nummer bellen of op een ander nummer?

Mvg, [REDACTED]

Van: secretariaat DEC [<mailto:DECsecr@knaw.nl>]
Verzonden: woensdag 6 mei 2015 16:54
Aan: ZBO-CCD
Onderwerp: RE: Planning projectvergunning 401002015102

Geachte [REDACTED]

Aanstaande dinsdag 12 mei is er overleg met de instituutsvergunninghouder die de DEC KNAW heeft ingesteld. In dat overleg wordt besloten of de KNAW-DEC al dan niet een advies zal uitbrengen over de aanvraag. Mijn advies in dat overleg zal zijn om dit wel te doen omdat naar mijn persoonlijke opvatting de DEC de benodigde expertise in huis heeft.

Zoals ik eerder heb aangegeven zal de DEC pas op 21 mei vergaderen. Wanneer n.a.v. de bespreking van de PVA er vanuit de DEC geen vragen zijn aan de indiener kan het advies binnen enkele werkdagen daarna naar de CCD worden verstuurd; mijn streven is voor 1 juni. Indien er vragen zijn is het sterk afhankelijk van de snelheid waarmee de indiener reageert maar dan zou 1 juni wellicht toch mogelijk zijn. Garanties kan ik niet geven uiteraard.

Ik hoop dat dit een antwoord op uw vraag is. Ik laat u na 12 mei weten of de DEC deze PVA in behandeling neemt.

Groet [REDACTED]
[REDACTED]

From: ZBO-CCD [<mailto:ZBO-CCD@minez.nl>]
Sent: Friday, May 01, 2015 4:10 PM
To: secretariaat DEC
Subject: Planning projectvergunning 401002015102

Beste mijnheer [REDACTED]

Ik mail u over de aanvraag voor het onderzoek aan Grote Sterns, AVD 401002015102. De aanvraag is op 17 april binnengekomen en heeft een wettelijke doorlooptijd tot 12 juni. U geeft aan op 21 mei te vergaderen. Na de vergadering moeten nog veel handelingen verricht worden. Er moeten daarna nog vrij veel handelingen verricht worden in de aanloop naar een vergunning toe waar de nodige tijd overheen gaat.

Er moeten:

- een of meerdere malen vragen gesteld worden aan de aanvrager,
- beantwoording van de vragen binnen komen,
- een DEC-advies uitgebracht worden
- eventueel vragen gesteld worden aan de DEC of aanvrager
- beantwoording van de vragen binnen komen,
- een advies voor de CCD voorbereid worden
- een besluit en eventueel een beschikking voorbereid worden.

Ik voorzie daarom dat de doorlooptijd van de aanvraag in gevaar kan komen als al deze handelingen pas na de 21^e worden uitgevoerd. Om de doorlooptijd van de aanvraag niet in gevaar te brengen willen wij u vragen om dit te vervroegen. De DEC wil de aanvraag op 29 mei behandelen. Graag horen wij of u in staat bent om uw advies op 21 mei al naar ons toe te sturen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]
Centrale Commissie Dierproeven www.zbo-ccd.nl

.....
Postbus 20401 | 2500 EK | Den Haag
.....

T: 06-55140308

E: [REDACTED]@rvo.nl

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is gezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen.

De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message.

The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.